ספרים נוספים · הדרך לתורה

סוד השבת - אור הנשמה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

סוד השבת - אור הנשמה

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/סוד-השבת-אור-הנשמה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף השער 4
מבוא 4
זמיר כהן 5
פרק ראשון - השבת - מעין עולם הבא. האמנם? 5
פרק שני - השבת ובין אדם לחברו 8
ויברך אלוהים את היום השביעי, ויקדש אותו 9
ושמרו בני ישראל את השבת וכו' ברית עולם(!) 9
פרק שלישי - הבערה ללא טרחה 10
פרק רביעי - מה קל יותר לשמור, חלק או הכל? 12
זכרון למעשה בראשית... 16
זכר ליציאת מצרים... 16
פרק חמישי - האם להקריב מקום עבודה למען השבת? 16
פרק שישי - תאורה ותקשורת בשבת 18
פרק שביעי - קיצור הלכות שבת 20
I. כיבוד השבת 20
III. הדלקת נרות שבת 21
IV. דיני מוקצה בשבת 21
V. דיני קידוש בשבת 21
VI. איסורי מלאכה בשבת 22
אריגה 25
נספח - קטעים נבחרים מדברי הרש"ר הירש ז"ל בענין השבת 25
הערות 29

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב זמיר כהן שליט"א**
תשובות לשבע השאלות המצויות בעידן המודרני בנושא השבת
יוצא לאור ע"י "**הידברות**" www.hidabroot.org

דף השער

"לכה דודי לקראת כלה,
פני שבת נקבלה.
שמור וזכור בדיבור אחד,
השמיענו אל המיוחד,
ה' אחד ושמו אחד,
לשם ולתפארת ולתהילה.
לקראת שבת לכו ונלכה,
כי היא **מקור הברכה**"
(מתוך הפיוט "לכה דודי" מאת רבי שלמה אלקבץ)

מבוא

"...**ובימי שבתות אתם שרויים במנוחת הגוף והנפש שאף למלכים אין אותה. כי הנה כשהמלכים צריכים לעשות דבר מה ביום מנוחתם, אינם נמנעים מלהתייגע. נמצא שאין להם מנוחת נפש שלמה ביום זה**".
מדברי מלך הכוזרים לחכם היהודי. ("הכוזרי", מאמר שלישי פסקה י')
מסופר על עני הרעב לפת לחם אשר הגיע לאחד מגדולי ישראל וביקש צדקה, בדיוק ביום בו הוציאה רעיית הרב את כל כספם המזומן לקניית תכשיטים שונים, יקרים ופשוטים, כדי למוכרם ולהתפרנס מהם.
הרב שנותר ללא מזומנים לתת מהם צדקה, ניגש ללא היסוס לקופסת התכשיטים העומדים למכירה, שלף טבעת נאה ונתנה לעני. "הא לך!" הוא אמר באהבה, "מכור טבעת זו והשתמש בתמורתה לקניית ארוחה". והעני יצא לדרכו שמח וטוב לב.
והנה, עם צאת העני נכנסה אשת הרב אל הבית, וכששמעה מפי הרב את אשר התרחש דקות אחדות קודם, והבחינה בטבעת החסרה, הגיבה בתמיהה: "כדי שיוכל לקנות

ארוחה למשפחתו היה די בטבעת פשוטה העשויה מחומר דמוי זהב ומשובצת בזרקוני זכוכית, אך אתה נתת לו טבעת זהב טהור משובצת אבני חן!"...
משמע זאת הרב, נטל את מעילו מעל הקולב ויצא במהירות אחרי העני. הוא כמעט הגיע אליו בפינת הרחוב, אך העני שהבחין בו, החיש את צעדיו מתוך חשש שהרב התחרט על שנתן לו טבעת במקום פרוטה. הרב נאלץ להזדרז יותר, והעני פתח במנוסה. "המתן!" קרא לעברו הרב. אך העני המשיך במנוסתו תוך שהוא משיב: "הרב כבר נתן לי! אי אפשר להתחרט!". "לא! לא התחרטתי!" הרגיעו הרב בקול רם, "המתן רגע!". כששמע זאת העני עצר את מרוצתו והמתין לרב שהגיע מתנשף. "לא יצאתי אחריך כדי לקחת ממך את הטבעת, רדפתי אחריך כדי להודיעך: הטבעת שבידך יקרה היא מאד! מזהב טהור היא עשויה ומשובצת אבני חן! **אל תחליף אותה תמורת פרוטות, הון רב היא שווה!!**"
נבין מעתה היטב מדוע הוצרך בורא היקום להקדים ולומר למשה מה שלא הקדים לומר בשאר המצוות:
"**מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיעם!**" (תלמוד, שבת י, א)
כלומר, לך והודיעם **שמתנה טובה היא. שידעו כמה טובה ויקרה היא ויזהרו לבל יחליפוה מתוך חוסר הכרתה בהנאות זולות שאינן כלום לעומתה!**
ומדוע הוצרך להזהירם? **משום שלפני שמכירים אותה היטב ולפני ששומרים אותה בשלמות עם כל פרטיה, לא מרגישים ולא יודעים עד כמה יקרה מהנה ומענגת היא!**
ואכן, מי שזכה להכירה כראוי, מעיד על כך.
חוברת זו נועדה להשיב על שבע השאלות המצויות בקרב אחים ואחיות יקרים המבקשים להכיר יותר את השבת היהודית, להעמיק יותר בהבנת טעמיה וסיבות חשיבותה ומעלתה, ולטעום מעט מהליכותיה והלכותיה.
וכשמכירים ומבינים יותר, קל יותר להתחיל לשמור ולקיים.
באיחולי קריאה מהנה ופוריה

זמיר כהן

פרק ראשון - השבת - מעין עולם הבא. האמנם?

שאלה: "בעת שיחה עם זוג ממכרי אשר חזרו בתשובה, שמתי לב שכאשר הם דיברו על יום השבת הם פשוט קרנו מאושר ושידרו הנאה וגעגועים תוך שהם מגדירים יום זה

כיום של שמחה ועונג. ואני תמה הרי לא כל דבר שמותר לעשותו בחול מותר בשבת, מה היא אם-כן השבת, מגבילה או מענגת?".

תשובה: לפני שניגש להסבר הדברים, נפתח בביקור - כאורחים סמויים העומדים מן הצד, בביתו של שומר השבת בשלמות, וננסה לחוות שבת יהודית מקורית.

והסיבה פשוטה. מי שחווה שבת כזו, או לפחות התחבר עם חווייתו של מי שחווה, לא רק שאינו מוטרד מהשאלה, הוא פשוט **מרגיש** בכל חושיו את התשובה.

הנה יום שישי הגיע וההכנות לשבת {1} בעיצומן, מיטב התבשילים האהובים על בני הבית כבר מוכנים לסעודות השבת, וניחוחותיהם המשתלבים באווירת ההכנות האחרונות יוצרים תחושה מיוחדת במינה. המפה הלבנה נפרסת ועליה מוצבות חלות השבת במגש נאה מתחת כיסויין המעוטר. נרות השבת מוכנים להדלקה והכל מתלבשים חגיגית. הפלטה של שבת ניצבת במקומה ושעון השבת מקבל הוראות הפעלה וכיבוי של התאורה ללא מגע יד בשבת. שעת הדלקת הנרות מתקרבת. ארגונים סידורים והכנות אחרונות. הציפיה לכניסת השבת ומתח אתגר העמידה במרוץ הזמן ממלא את הלב. צפירה (כנהוג בשכונות שומרי המצוות) ו...הדלקת נרות השבת. המתח התפרק בבת אחת. תפילה של אם יהודיה על בריאות ושלום בעלה וילדיה. היא פוקחת עיניה ומביטה בחיוך של עונג ושלוה אל ילדיה הקטנים המתבוננים בה בסקרנות. "שבת שלום" הם שומעים כמו מתנגן, ונשיקת אהבה מלבה של אמא.

שלוה ורוגע. אבא והבנים בבית הכנסת, אמא יושבת וקוראת בנחת אמיתית, מספרת ומאזינה לקטניה בסבלנות מעל ומעבר לנדרש. כלי התקשורת דוממים, ואפילו הטלפון נרדם. תחושת חום ואהבה אופפים את כל הבית. והנה נקישה והדלת נפתחת, "שבת שלום" מאחל האב ופניו מאירות. האם זה אבא של יום יום העובד כה קשה וטרוד בפרנסתו? הרי זה...מלך!! מתגנבת תחושה, ללא מילים, אל הלב.

התארגנות קלה לקראת הקידוש וכבר נשמע הזמר, גדולים וקטנים גם יחד:

שלום עליכם, מלאכי השלום, מלאכי עליון, ממלך מלכי המלכים-הקדוש ברוך הוא...

בואכם לשלום...

ברכוני לשלום...

בשבתכם לשלום...

בצאתכם לשלום...

ומכאן עוברים כולם, גדולים וקטנים, אל השיר הניצב בפסגת שירי ההלל לרעייה היקרה, הבונה ביתה במסירות, באהבה ובתבונה:

אשת חיל מי ימצא, ורחוק מפנינים מכרה,
בטח בה לב בעלה, ושלל לא יחסר,
גמלתהו טוב ולא רע, כל ימי חייה,
רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה.
שקר החן, והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל,
תנו לה מפרי ידיה, ויהללוה בשערים מעשיה".

קידוש. היין כמו נוצץ בגביע של שבת. אבא נעמד ואתו כולם, תחושה מרוממת של קדושה אופפת את כולם.

"ברוך אתה ה'... בורא פרי הגפן.

ברוך אתה ה'... אשר קידשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קודשו באהבה וברצון הנחילנו...ברוך אתה ה' מקדש השבת".

גם קולו של התינוק שמצא לנכון לבכות בדיוק ברגע זה, אינו פוגע באווירה הקסומה של שעת הקידוש. הלבבות מחובקים...

סעודת השבת, שירי שבת, שיחות שאינן גולשות לענייני כספים, עבודה, טרדות ודאגות, שהרי שבת היום!! והפסוק אומר (ישעיה נו, ח) "ממצוא חפצך ודבר דבר", דבורי עסק וממון אסורים בשבת!. סיפור מאבא ורעיון יפה מפרשת השבוע. בן השלוש וחצי מציג בגאווה את האותיות שלמד השבוע, ובן החמש כבר יודע לקרוא! שאלות ותשובות מהפרשה, שירים, שובבות ומשחקי ילדים. ריב בין הקטנים מכניס את אבא לתפקיד משכין השלום, לכולם יש פנאי לכולם, והנה כבר ניגשים לברכת המזון.

איש אינו לחוץ, איש אינו ממהר, הטלפון אינו מצלצל, וכלי התקשורת אינם מטרידים. שיחות / ביקור חברים / טיול רגוע בשכונה / לימוד בחיק המשפחה.

בוקר. תפילת שחרית של שבת וקריאת התורה. פרשה לפרשה מצטרפות לחשבון גדול. אחת לשנה זוכים המשתתפים הקבועים בתפילות השבת לסיים את כל חמשת חומשי התורה!

קידוש של יום, סעודת שבת, שירים שיחות ורעיון, ברכת המזון, ו... הרי **שבת** ראשי תיבות **ש**ינה **ב**שבת **ת**ענוג...

משחק עם הילדים, שיחה נעימה בין ההורים, טיול רגלי שליו ונינוח, קריאה, שיעור תורני מעניין, עונג-שבת, תפילת מנחה, סעודה שלישית קלה, תפילת ערבית והבדלה. ובהבדלה, מברכים על היין, על הנר, וגם... על הבשמים. שהרי לעבור מרוממות נשמת השבת לשגרת החול, זה קשה. הבשמים, מרגיעים מעט...

מי שחי כך, ואפילו ברמה חווייתית נמוכה מזו, ואפילו הוא מתגורר בסביבה שאינה שומרת שבת, אינו מבין את השאלה "האם אינך מוגבל על ידי השבת??". כן! אמנם לא כל דבר שאני עושה בחול אעשה בשבת. אך הרי מגבלות אלו משתלמות מאד! שהרי הן הן שיוצרות את האווירה הקסומה והמיוחדת של השבת - בדיוק כשם שמגבלות הדיבור הנינוח והשקט, הלבוש המכובד ואיסור העישון באולמות ארמון המלכות בבריטניה, שותפות גמורות הן בתחושת ההוד האופפת את המבקרים.

נבין מעתה מדוע כאשר שומר השבת נשאל על ידי חבריו מן העבר: "ומה עם הנסיעה לים?" הוא מביט בהם בחיוך מהול ברחמים... בלבו הוא חש כמי שביקשו ממנו להחליף כתרו של מלך בנזיד עדשים. אמנם נכון, נזיד עדשים טעים הוא, אך אוותר עליו ללא היסוס כאשר מן הצד האחר ניצבת תמורה יקרה הרבה יותר לאין ערוך.

לסיכום: אכן, שומר השבת נמנע בשבת מלבצע פעולות מסוימות המותרות בחול ואסורות בשבת. לעיתים הדבר דורש הקרבה וחוסר נוחות זמנית, אך יודע הוא היטב כי דווקא ההקפדה על פריטים אלה היא היא שמאפשרת ליהנות אחת לשבוע(!) מעינוג רוחני ברמה הגבוהה ביותר.

כך חי הוא תמיד בחדוות הידיעה האמיתית כי:

א. נזיד עדשים אני מקריב לעומת ארמון מלכות השבת.

ב. חייל אני בצבא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך-הוא, האוהבני אהבה עזה ובכל הוראותיו חפץ הוא רק בטובתי {2}. והריני שמח על דבריו, ושומע באהבה להוראותיו.

פרק שני - השבת ובין אדם לחברו

שאלה: "אני מאמין באלוקים, מכבד כל אדם, נזהר בממון הזולת, משתדל לעזור כמיטב יכולתי לכל אדם הזקוק לעזרה, מפריש מכספי לעניים ולבית-הכנסת, ומכל ידידי מכרי אני שומע רק תודות ושבחים ללא שום תלונה. אם אינני שומר שבת, האם הדבר כה חמור אצל האלוקים?"

תשובה: בבואנו למדוד את רמת החומרה אשר החוק מייחס לכל עבירה, אחד הקריטריונים הברורים יהיה כמובן מדת חומרת העונש אשר הוטל על ידי המחוקק על עובר עבירה זו.

אף אנו, בבואנו למדוד את רמת החומרה אשר האלוקים מייחס לכל עבירה, אחד הקריטריונים הברורים למדידה זו הוא: מדת חומרת העונש אשר נקבע על ידו לכל עבירה.

והנה, בהתייחסו לגונב ממון חברו אומר האלוקים (שמות כא, לז. כב, ג):
"כי יגנוב איש וכו' **שנים ישלם**".
(כלומר, הוא לא חס על טרחת ויגיעת חברו להשיג ממון, ישלם נא לו כפול מהסכום שגנב. וכך, א. יפוצה חברו על הצער שהצטער בהיוודע לו דבר גניבת סכום זה. ב. יתחנך הגנב לאחר שיקבל את התחושה הקשה שבהפסד ממון בסכום שנטל).
ואילו על מחלל השבת הוא אומר (שמות לא, יד):
"ושמרתם את השבת... **מחלליה מות יומת**".
והדבר כמובן דורש הסבר. **האם מחלל השבת גרוע** בעיני האלוקים **יותר מגנב**??
אולם כדי להבין את הדברים עלינו להעמיק מעט ולהבין את מהות השבת. מדוע הצטווינו עליה, ומהו המסר הטמון בשמירתה.
הבה נאזין לדברים הבאים:
ויכולו השמים והארץ וכל צבאם.
ויכל אלוהים מלאכתו אשר עשה,
וישבות מכל מלאכתו אשר עשה.

ויברך אלוהים את היום השביעי, ויקדש אותו

("קדוש" פירושו פרוש ונבדל. ואף כאן רומם את מהות ומעלת היום השביעי וממילא הבדיל והפריש אותו משאר ששת {3} ימי המעשה)
כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא וכו'.
(בראשית ב, א-ג)
ועוד נאמר (בהמשך הפסוקים הנ"ל העוסקים במחלל השבת):

ושמרו בני ישראל את השבת וכו' ברית עולם(!)

ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם,
כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ,
וביום השביעי שבת וינפש. (שמות לא, טז-יח)
כלומר, מיד לאחר שסיים את מלאכת הבריאה, קבע בורא היקום את היום השביעי בשבוע כיום שונה ונבדל במהותו משאר ששת ימי המעשה. והוסיף עוד כי לאור זאת הרי הוא רואה במי **ששובת ממלאכה ביום זה** אשר בו הוא שבת ממלאכת הבריאה, **כמי שמכריז כי מכיר הוא בעובדה שהעולם נברא על ידי האלוקים** ולא נעשה מאליו.
ואילו **במחלל השבת** הוא רואה כמי שמכריז באמצעות מעשיו כי **כופר הוא באלוקים**!!

שהרי האלוקים הכריז על השביתה ממלאכה ביום זה **כאות להכרה במעשה הבריאה** והנה זה עושה מלאכה...!!

ומכיון שתכלית בריאת האדם והעולם החומרי היא העמידה באתגרי העולם לפי הוראות הבורא (לשם קבלת השכר והעונג הנצחיים **בזכות** ולא בחסד כצדקה. ראה על כך בהרחבה בסוף החוברת "לקט נבואות" מסדרת "תורה מן השמים".) הרי נמצא שהמכריז במעשיו על כפירתו באלוקים איבד את תכלית חייו {4} !...

אלא שעדיין יש להגדיר מהי מלאכה? האם מלאכה מעייפת דוקא, או כל מלאכת יצירה? על כך, בפרק הבא.

פרק שלישי - הבערה ללא טרחה

שאלה: מדוע אסור גם בזמנינו להבעיר אש בשבת? הרי ההבערה/ההצתה נעשית כיום בקלות באמצעות גפרור או מצת, לחיצה על מתג או סיבוב מפתח הרכב וכדו', ללא טרחה (כהקשת אבנים זה בזה וכדו') כבזמנם.

תשובה: ראשית, אילו היה נאמר בתורה: "לא תטרחו ביום השבת", או "לא תבצעו פעולה מעייפת ביום השבת", השאלה אכן היתה במקומה. ועם זאת, היה חל איסור על כל פעולה מעייפת כגון העברת כסאות רבים או/ו כבדים מחדר לחדר עבור האורחים, נשיאת סירים ומגשים גדולים העמוסים במטעמי השבת כגון בשבת-חתן או שבת-ברית, אם הם מעייפים את נושאיהם, ואפילו ללכת בעיר הליכה מעייפת של קילומטרים אחדים לביקור קרובים וידידים היה אולי אסור, שהרי בכל אלה כרוכה טרחה.

אולם **התורה לא אסרה טרחה בשבת**, ובלבד שתהא לצורך השבת.

מדוע אם כן הבערת אש בשבת אסורה?

משום שנאמר בתורה:

"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שמות לה, ג)

מבלי לחלק בין הבערה שיש עמה טירחה להבערה שאין עמה טירחה.

וההסבר פשוט.

כאמור בתורה, אנו מצווים לשבות ממלאכה ביום השבת כדי להעיד על הכרתנו ואמונתנו בעובדה שהאלוקים ברא ויצר במשך ששת ימי המעשה את הבריאה על כל פרטיה, ושבת ממלאכה ביום השביעי. **לא שביתה מטרחה**, אלא **ממלאכה**. כלומר, מיצירה. הבערת אש היא מלאכת יצירה של אש שלא היתה כאן קודם, ואין שום הבדל אם המלאכה נעשית מתוך טרחה או בקלות רבה.

ייקל עלינו להבין זאת כאשר נתבונן בעובדה שהאלוקים לא טרח ו"התעייף" בששת ימי המעשה, אלא "**בדבר** (=בדיבור) ה' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם" (תהילים לג, ו). "כי הוא **אמר** ויהי הוא ציווה ויעמוד" (שם, ט). וכמו שנאמר בתורה בפרשת הבריאה: "**ויאמר** אלקים יהי... ויהי...". ברור אפוא שהתורה מגדירה את הבריאה בשם מלאכה על שם התוצאה שענינה יצירה וחידוש, ולא משום עייפות וטרחה.

האלקים ברא ויצר מלאכה, "ויכולו השמים וכו' ויכל אלוקים ביום השביעי **מלאכתו** אשר עשה" (בראשית ב, א-ב). ועל אותו משקל נאמר: "לא תעשה כל **מלאכה**" (שמות יט, י) ואין זה משנה כלל אם כרוכה טרחה בעשיית המלאכה או לאו.

וכיצד נדע איזו פעולה מוגדרת כמלאכה היוצרת ומחדשת ואיזה אינה נחשבת כזו? (למשל, אריגה. האם היא נחשבת מלאכה לענין שבת? הרי חוטי הצמר היו כבר בעולם אבל הרי מצד שני חיבורם על ידי האריגה יצר וחידש בגד שלא היה? אותה שאלה ניתן להציב לגבי תפירה, בישול, בניה, וכו'). לשם כך ניתנה התורה שבעל-פה {5}.

בתורה שבעל פה קיבלנו כי בהגדרת **מלאכה** לענין שבת, נכללות שלושים ותשע פעולות. משום כך הן על כל סניפיהן (ובלשון ההלכתית: המלאכות נקראות "**אבות מלאכה**", וסניפיהן "**תולדות**"). אסורות בשבת. הנה למשל אחדות מהן: הזורע (אפילו תחב זרע אחד לאדמה. אין כאן טרחה, אבל יש כאן פעולת מלאכה. שהרי זרע זה יתחיל לנבוט!) הקוצר (אפילו קצר שיבולת אחת או קטף פרי אחד. אין כאן טרחה, אבל יש כאן מלאכה. ניתוק הנקטף ממקום גידולו) המבעיר (אפילו הדליק גפרור או מצת או יצר ניצוץ באמצעות הנעת הרכב או לחיצה על מתג החשמל בשבת. אין כאן טרחה, אבל יש כאן פעולת מלאכה. שהרי יצר וחידש אש) המבשל (אפילו השליך גרגר אפונה אחד אל הסיר הרותח. אין כאן טרחה אבל יש כאן מלאכת מישול), הלש (כנ"ל) וכו'.

נבין מעתה את הנאמר בתורה לענין מלאכת הבערה: "**לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת**" (שמות לה, ג) מבלי לחלק בין הבערה שיש עמה טרחה להבערה שאין עמה טרחה. בכל מצב, עצם ההבערה מלאכה היא, ואסורה בשבת {6}.

פרק רביעי - מה קל יותר לשמור, חלק או הכל?

שאלה: השומר חלק ממצוות השבת וחש שהשבת "כבידה" עליו. האם נכונה תחושתו שאם ישמור אותה בשלמות עם כל הלכותיה היא תכבד עליו עוד יותר?

תשובה: מעשה באישה שסיפרה לחברתה כי יש בידה מרשם לאפיית עוגה נפלאה ומיוחדת ביותר, אשר תוכננה ונאפתה על ידי גדול האופים והשפים בעולם. התלהבה החברה מאד וביקשה את המרשם בדחיפות כדי שתספיק לאפות את העוגה הנפלאה לפני שיגיעו האורחים החשובים האמורים לבקר היום בביתה.

היא קיבלה את המרשם ומיד ניגשה למלאכה במרץ רב. אך למרבה הצער התברר, כי חלק מהמצרכים חסרים בבית. והזמן דוחק...

לאחר הרהורים אחדים, התעודדה ואמרה: "יש לי פתרון פשוט! וכי מי אמר שכל הרכיבים הכרחיים?? העיקר שיש לי את הקמח ואת שאר החומרים המרכזיים של העוגה. ולגבי השאר, במקום כוס סוכר וכוס דבש אערבב שלש כוסות סוכר, במקום חלב, מים, במקום שמרים, אבקת אפיה, ועל האגוזים והחמאה אפשר בעצם לוותר"... אמרה ועשתה.

וכשהעוגה נדחתה בנימוס על ידי כל טועם, היא טלפנה לחברתה תמהה, מתלוננת ואפילו זועמת: "עוגה כזו את מהללת?? וכי זוהי עוגה מיוחדת??"... ואם היא אישה "חכמה" במיוחד, היא תוסיף ותאמר: "למזלי הרב שיניתי וחיסרתי מהכתוב במרשם שמסרת לי!! שהרי אם חלק מן המרשם יצר עוגה כה גרועה, מה היה אילו הייתי מצייתת לכל הפרטים בשלמות??"

והנמשל מובן. השבת כבדה על השומר רק חלק ממנה **דווקא משום שאינו שומרה בשלמות!** השמירה החלקית - אפילו כשהיא מתמקדת במה שחשוב ביותר, כמוהו כקמח ומים הדרושים לעיקר הבצק. אך טעמו של המרקם העדין המעניק את ההנאה היוקרתית, את אווירת הרוממות והעונג העוטפים את שומר השבת, נובע דווקא מהצירוף של הזהירות המושלמת **בכל** הלכות השבת.

ראה לדוגמא את התיאור הקצר המופיע בפרק הקודם, הרי די בפעולת הטלוויזיה (אפילו על ידי שעון-שבת!) כדי לגרום לנפילה חדה ממרום פסגת יוקרת וקדושת השבת אל עולם של חולין שטרדות זולות סובבות בו, ועל ידי כך לקלקל בקלות רבה את האווירה המיוחדת, ולגרום ל"קצר" כללי בכל מערכות ההוד והעונג של הקסם השבתי בחוג ובחיק המשפחה.

הבה נזכור. **עונג רוחני** מרומם אנו חשים **בנשמה הרוחנית**. ומכאן שכדי להתענג וליהנות ברמה מקסימלית מהיום השבועי הרוחני, עלינו לאפשר לנשמה לחיות **בסביבתה הטבעית**. קרי, **יום שאין בו מלאכות ארציות-חומריות**. ומי כבורא נשמתנו יודע ומכיר מה הן הפעולות המוגדרות "מלאכות" אשר בכוחן לפגום באווירה הרוחנית הנדרשת, ומה הן הפעולות היוצרות אווירה זו. רק ציות מושלם **למרשם המרכיב את השבת המושלמת** יתן את תוצאת **הנעימות השבתית המושלמת אשר שום תחושת עול וקושי אינו כרוך בה**.

ובפרט שיש לזכור כי מלבד החלק שלנו ביצירת האווירה המיוחדת של השבת באמצעות שמירת מערכת מצוותיה, גם מן המימד הרוחני מרומם הוא יום זה משאר הימים, **בעצם מהותו**. שהרי קידש אותו האל-יתברך והעלה את מדרגתו הרוחנית עד אשר התבשרנו והובטחנו כי יום השבת **אחד משישים מהעולם הבא הוא!** (תלמוד, ברכות נח, ב) ובמילים אחרות: **ניתן להרגיש ביום השבת מעין העונג שמרגישות הנשמות הרוחניות בעולם הבא!!**

יש לציין שמימד רוחני זה הוא הגורם שאפילו עניינים גשמיים כמו תבשילי השבת מושפעים מן המימד הרוחני של יום נשגב זה, עד שכל אחד מאתנו יכול להעיד כי טעמם וניחוחם של תבשילי השבת **מיוחדים הם רק ליום זה** וכל ניסיון להכין **כמותם ממש** ביום-חול, יעלה בתוהו...

(מעניין שאפילו גויים יכולים לחוש בכך וכמסופר בתלמוד (מסכת שבת דף קיט, א): "**אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניה: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף**? (כלומר. מה גורם לריח הנעים במיוחד הנודף ממנו?) **אמר לו**: "**תבלין אחד יש לנו ו"שבת" שמו, שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף**". **אמר לו: תן לי ממנו. אמר לו**: "**כל המשמר את השבת מועיל לו** (- תבלין זה להשביח את התבשיל), **ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו**").

ואכן, רק משומר השבת בשלמות לפי ספר הוראות ה"יצרן" ניתן לשמוע כי השבת עבורו היא **גן-עדן**, או **מעין עולם הבא**, ושאר ביטויים המביעים עונג והנאה ברמה הגבוהה ביותר.

הדבר תלוי רק בנו! אם רק נשכיל לעצור את מרוצת ההרגל של חיי היום-יום **אחת לשבוע** ליממה אחת רמה, ולהתעלות מן החומר המכביד ומושך אותנו אל העפריות הארצית ואל חיי החול, ונתמסר בשלמות מתוך רוממות של שמחה ומשמעת עצמית **לקיום מלא** של המרשם השבתי אשר הוענק לנו על ידי הבורא שהגדירו **מתנה טובה** {7}, או-אז אין ספק שנזכה להרגיש את ה"מעין עולם הבא"(!). והרי חיים אנו בדור שכל-כך

מבקש ומחפש אחר העלאת סף העינוג הרוחני... והנה זה לפנינו בהישג ידו! לא בחודשי חיפוש ביערות הודו, ולא בשנות עינוי במחשכי טיבט. כי אם **כאן**, **ביום השביעי**, **בכל שבוע** מחדש.

חשוב לציין עוד כי המציאות מוכיחה שכל הזוכה להתענג וליהנות מידי שבוע מן היום המיוחד באמצעות שמירת הלכותיו וכלליו כראוי, **כל ימי השבוע שלו שונים לגמרי**!! הוא שמח יותר גם בימי החול, ויחסו לעולם ולחיים, ברמה אחרת לחלוטין. וזה דבר שהניסיון והמציאות מעידים עליו.

למעונין להעמיק נוסיף עוד, שהנה, מלבד הסיבה המובאת לעיל בפרק ב', לפיה הצטווינו לשבות ממלאכה ביום השבת משום שבכך מכריזים אנו על הכרתנו בעובדה שהעולם נברא על ידי האלוקים, וככתוב בתורה {8}, נאמר עוד בתורה, במקום אחר, טעם נוסף לחיוב השביתה ממלאכה ביום השבת. וכך נאמר (דברים ה, יב-טו):

"**שמור את יום השבת לקדשו וכו'. ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת ל-ה' אלוהיך, לא תעשה כל מלאכה וכו'. וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן ציווך ה' אלוהיך לעשות את יום השבת**".

ויש להבין, מה הקשר בין שמירת השבת ליציאת מצרים?

והנה, אנו רגילים להכיר את עצמנו, ובצדק, כעם הספר אשר הנחיל לאנושות את ערכי המוסר והטוהר האוניברסליים אשר לא היו מקובלים בעולם לפנינו. אולם עלינו לזכור כי תהליך זה התרחש רק לאחר שאנו עצמנו קיבלנו ערכים נפלאים אלה בתורה אשר ניתנה לנו במעמד הר סיני, **לאחר** צאתנו ממצרים.

כלומר, עם העבדים העברי שלפני מתן תורה, ועם בני-החורין היהודי שלאחר מתן תורה, **שונים הם לחלוטין זה מזה - הרבה מעבר לשחרור הפיזי**, על אף היותם אותם בני-אדם ממש!

שכן למעשה יש לזכור כי עיקר מטרת עשרת המכות, קריעת ים-סוף ושאר שינויי טבע אדירים אשר חולל האל-יתברך עד שחרורנו המוחלט ממצרים, היה כדי להעניק לנו את הספר האלוקי לשימוש נכון בעולם. (על סיבת הירידה למצרים וההיתוך בכור הברזל שם דווקא וההכרח שכל זאת יתבצע לפני קבלתו התורה, עי' בדברי האר"י ז"ל בשער הכוונות, ענין פסח דרוש א'). וכמו שנאמר למשה לפני יציאת מצרים (שמות ב, יב): "**בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון** (-תעבדו בסוף ן' ימים) **את האלוקים על ההר הזה**". לפני יציאת מצרים היינו עם של עבדים אשר הלחץ והספק העבודה עומדים בראש מעייניו. ואילו לאחר יציאת מצרים

וקבלת התורה **הפכנו לעם של בני-חורין ברמה הגבוהה ביותר**. שהרי לא רק שחרור פיזי השתחררנו, אלא גם לפסגה רוחנית התרוממנו מתוך שחרור מכבלי היצר החומרי. שהרי בעצם הסכמתנו לקבל את התורה ולקיים את כל אשר יצוונו בוראנו עוד בטרם ידענו מה הוא עתיד לצוות ("**ויען כל העם ויאמרו: כל אשר דיבר ה', נעשה ונשמע!**" שמות כד, ז). ברור שיש לשמוע תחילה כדי לדעת מה לעשות, אך הקדימו נעשה לנשמע לומר שמוכנים אנו לבצע את כל שיבקש ה'. ועתה נשמע מה בקשתו כדי לבצעה). גילה העם היהודי גבורת נפש הנובעת מהעפלה למדרגה רוחנית גבוהה שיש בה שחרור ושליטה על החומר! שכן אין לך בן-חורין יותר מהשליט על עצמו ויצרו, כחומר ביד היוצר. ואין עבד יותר מהשבוי ביד יצרו ותאוותיו {9}. (אלא שעבד זה אינו יודע כלל, בדרך כלל, על עבדותו, והיוצא חופשי מגלה עד כמה עבד נרצע היה).

ברור מעתה לכל מתבונן, כי פסגת החירות הפיזית והרוחנית מכל ענייני הארציות, היא **מנוחת השבת** באמצעות **ההימנעות מכל מלאכת יצירה חומרית**.

עבור מי שחש וחווה את עולם החופש השמיימי הזה **בשלמות**, המילה "**שבת**", מילה קסומה היא. מילה שהזכרתה בימי החול מכניסה אותו לגעגועי נפש אל היום השביעי העומד מעל החומר. אכן, לא לחינם אמר המשורר: "**מיום ראשון עד יום שישי, לקראת שבת נכספה נפשי**" (מתוך שירי שבת). אין אלה מילים נבובות שהועלו לשם שירה סתמית. זוהי תחושתו האמיתית של שומר השבת כראוי, ובשירתו זו הוא אכן מתכוון לכל מילה.

ואם כך, מה מתאים יותר מיום פסגת החופש הפיזי והרוחני - **יום השבת**, לשמש כיום הזיכרון ליציאת מצרים אשר כל מטרתה היתה לרוממנו ולהביאנו לחופש פיזי ורוחני מוחלט?

ומעתה, מכיוון ש**החופשי האמיתי** הוא האדם **המשוחרר משעבודי העולם החומרי ושולט על יצרו ותאוותיו**, וכאמור, הרי הנמנע מעשיית מלאכה ביום השביעי משום הכרתו בעובדת בריאת העולם על ידי האלוקים, מוכיח הוא בכך כי מממש הוא את המטרה לשמה יצאנו מבית עבדים מתוך אותות ומופתים ושינויי טבע אדירים. שהרי הנה **חי הוא בחירות אמיתית, פיזית ורוחנית, מושלמת!**

ונמצא ששני טעמי השביתה ממלאכה ביום השביעי, ההכרה כי האל יתברך ברא את היקום על כל אשר בו, וזכר ליציאת מצרים, משתלבים זה בזה והיו לאחד.

"ברוך אתה... אשר קידשנו במצוותיו, ורצה בנו,
ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו,

זכרון למעשה בראשית...

זכר ליציאת מצרים...

ברוך אתה... מקדש השבת." (מתוך הקידוש של ליל שבת)

"דומה, כי לא היה דור אשר זקוק למנוחה נפשית, כדורנו. אמצעי התקשורת אשר התרבו בתקופתנו, זועקים אל האדם ומזעיקים אותו ללא הרף. הכמות העצומה של ידיעות על המתרחש בכל העולם, מסחרר ראש ויוצר מתח נפשי אצל בני-האדם. כמעט אין זמן לאדם להתייחד עם מחשבותיו ועם עצמו, להרהר במעשיו ולחשוב על שיפור. כמו כן הולך ופוחת מספר האנשים המביעים דעה עצמית שאינה ציטוט ממה שקלטו מהרדיו, מהטלויזיה, או מהעיתון. לעומת כל אלה, ההתנתקות מן העולם הרחב, וההתכנסות בסביבה הפרטית של האדם למשך יממה אחת - כפי שיוצרת השבת - הם אשר מבטיחים קיום חירותו של הפרט ודעותיו.

עם זאת, לא די בהימנעות ממעשים, אלא יש גם להתעסק בדברי רוח וקדושה. תפילות השבת, התעסקות בלימוד תורה, הדלקת נרות השבת וקידוש, כל אלה מביאים את עושיהם אל פרק החיים השליו, הנאה והמקודש - אל **יום השבת**. השומר שבת כהלכתה, רוח אחרת מפעמת בקרבו, רוח טהרה וקדושה, וכמו נשמה חדשה עוטפתו ושופעת בקרבו - **נשמה יתרה**". (על פי "אל המקורות" כרך ראשון עמ' 81)

פרק חמישי - האם להקריב מקום עבודה למען השבת?

שאלה: "הנני משוכנע לחלוטין שיש לשמור את השבת, אך לשם כך אצטרך להקריב את מקום עבודתי. והדבר מכניס אותי להתלבטות והתחבטות קשה. מה עלי לעשות?".

ניתן להבין מאד את תחושת השואל, לאור ההקרבה הגדולה הנדרשת במצב זה. אך כבכל נושא בחיים יש להתבונן ולשקול את הרווח לעומת ההפסד, ולהכריע בהתאם.

והנה, מצד אחד ניצב השיקול הנכבד של הפסד מקום עבודה עם כל הקשיים והבעיות הנלוות לכך. אך מצד שני יש לזכור שבכף המאזנים האחר ניצבים השיקולים הבאים, אשר כל אחד מהם אמיתי לכשעצמו וכבד משקל מאד:

א. מצבי הנצחי לעד, לעומת מצבי הזמני.

ב. חובת הציות לבוראי- בורא העולם.

ג. משמירת השבת לא מפסידים.

ונבארם בקצרה:

א. מצבי הנצחי לעד, לעומת מצבי הזמני.

כידוע, ממחקרים רבים ורחבים שנערכו על ידי אנשי מדע ידועי שם כגון: פרופ' יאן סטיבנסון, פרופ' קנת רינג, ד"ר ריימונד מודי {10}, ד"ר אליזבט קובלר-רוס {11}, ד"ר ג'ורג' ריצ'י, ד"ר מוריס ראולונגס ועוד רבים אחרים, התברר בודאות גם לאנשי המחקר כי ה"אני" האמיתי של כל אחד מאתנו הוא **האדם הרוחני הפנימי** העטוף בלבוש גוף הארוג מבשר ועצמות, וכי "אני" רוחני זה הוא- הוא החש, השמח, הכואב, האוהב, המתכנן והמשתוקק. (המחקרים נערכו בנושאים: א. דיווחי מתים במוות קליני שחזרו לחיים. ב. גלגולי נשמות. ג. דיבוקים. ד. הופעת נשמות כבחייהם. ה. רגרסיה (החזרה לחיים קודמים באמצעות היפנוזה) ו. סיאנסים.ניתן לקרוא על כך בהרחבה בחוברת "תשע תשובות ושאלה" מסדרת "תורה מן השמים", ובמחקרים הרבים המופיעים ברשימת הספרים שם). וכפי שטוענת תורת ישראל זה אלפי שנים.

התוצאה המעניינת והמרעישה מכל המתקבלת ממחקרים אלה היא כי ה"אני" האמיתי שלנו, כלומר אנו עצמנו, ממשיכים לחיות לנצח גם לאחר עוזבנו את הגוף הגשמי!

(כלומר, התופעה הקרויה בפינו "מוות" אינה אלא מעין לידה שניה כעובר המשיל את השליה העוטפת אותו ומשמשת לו כלבוש, ויוצא מעולם חשוך וגדוש מים אל עולם שונה לחלוטין -ענק, מואר, צבעוני ורועש, אשר בו הוא חי בצורת חיים שונה לגמרי מחייו הקודמים).

דבר חשוב לא פחות הוא הנתון הברור כי **מצבינו בעולם הרוחני תלוי במעשינו בעולם הגשמי**. ככתוב בתורת ישראל וכעדות רבים הנמצאים כבר "שם".

ומעתה, חישוב פשוט יוביל למסקנה הברורה כי עשרות השנים בהם חיים אנו כאן בעולם אינם כלום ביחס לחיינו התמידיים והנצחיים בעולם האמת. ואם-כן בודאי שכאשר מדובר בסיכון חיי הנצח, כדאי לעזוב מקום עבודה בחיים זמניים אלה ולחפש עבודה אחרת עם כל הקושי והסיכון הכרוך בכך, למען עתידנו הנצחי. והרי כגודל הקושי והצער כן גודל השכר. וכלשון המשנה במסכת אבות (פרק ה משנה כג): "**לפום צערא, אגרא**" (=לפי הצער, השכר). ועוד נאמר שם (אבות ב יד טז): "**ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכרך**".

ב. חובת הציות לבוראי- בורא העולם.

התבוננות קלה בהבדל האדיר שבין הבורא לנברא, בין אל-עליון לאדם, מגמדת מיד את כל השיקולים העומדים בניגוד למצוות הבורא, ומוחקת אותם לגמרי. שהרי מאחר והוא אשר בראני בתוך אין ספור פרטי היקום, ואני וכל אשר לי - שלו, והוראתו אודות רכושי בריאותי וחיי, מתבצעת ללא עוררין, וקביעתו מכרעת בכל היקום האדיר, אם

הוא מצווני לשבות ממלאכה ביום מסוים, **אין ספק** שאציית לדבריו. ובפרט שהוא הכריז והודיע לכולנו שהמרוויח היחיד ממעשה המצוות הוא האדם עצמו, ורק לשם כך, להיטיב לאדם, נועדה הבריאה כולה.

ג. משמירת שבת אף-פעם לא מפסידים.

מלבד השכר הרב והעונג האמיתי בחיי הנצח השמור לשומר השבת, ובפרט אם היה עליו להקריב למענה וכאמור לעיל, הוכח אין ספור פעמים שגם בעולם-הזה לא מפסידים משמירת השבת. הנה לדוגמא, חברת התעופה אל-על. כזכור לכולנו, כאשר נדרשה הנהלת החברה להשבית את מטוסיה בשבת, זעקו חברי ההנהלה בכלי התקשורת: "הרי גם כך החברה צוברת הפסדים הגדלים והולכים משנה לשנה, ואם נשבות בשבת עלולה החברה להתמוטט לגמרי!".

והנה למרבה הפלא, מיד לאחר שהחלה החברה להשבית את מטוסיה בשבת, הפסיקה להפסיד. ובשנים הבאות החלה לדווח על רווחים, עד שבשנה האחרונה פורסם כי החברה חילקה נתח מרווחיה בין העובדים! (ובכל זאת למרבה האבסורד עדיין יש מחברי ההנהלה שדורשים להפעיל את החברה בשבת כדי להגדיל את רווחיה... עינים להם ולא יראו ללמוד מלקחי העבר.) דוגמאות ועובדות אחדות לכך ניתן לראות בהערה {12}.

פרק שישי - תאורה ותקשורת בשבת

שאלה: מדוע מותר ליהנות בשבת מתאורה חשמלית המופעלת באמצעות שעון-שבת, ואילו ליהנות בשבת מכלי התקשורת אסור גם כאשר הם מופעלים באמצעות שעון-השבת. והרי בשני המקומות, חברת החשמל ורשות השידור, עובדים יהודים ביום השבת?

האם בגלל שלא נוח לחיות ללא תאורה התירו את האסור??

תשובה: ראשית, חלילה לחשוב שמטעמי נוחות תעוקם ותעוות ההלכה. תורת- ישראל תורת-ה' היא. וככזו, אין רשות לאיש לשנותה ולעקמה כחפצו. ותעיד על-כך הספרות ההלכתית הענפה, אשר כל מעיין בה יבחין מיד בהיצמדות גדולי התורה פוסקי ההלכה למקור התורני, מתוך דיון מעמיק אם נידון השאלה דומה למה שנראה כקשור ומלמד לנושא הנידון, או שמא יש לחלק ביניהם. (לנוחות המעונין לעיין בספרות ההלכתית של זמנינו, הנה רשימה חלקית של ספרי שו"ת (-שאלות ותשובות) שנכתבו על ידי גדולי התורה בדורנו: **שו"ת** "**מנחת יצחק**" (עשרה כרכים) מאת הרב יצחק יעקב וייס. **שו"ת** "**אגרות משה**" (שמונה כרכים) מאת הרב משה פיינשטיין. **שו"ת** "**יביע אומר**" (שמונה כרכי ענק) ו**שו"ת** "**יחוה דעת**" (ששה כרכים) מאת הרב עובדיה יוסף. ועוד.)

ולגופו של ענין.

כידוע, תבשיל שהתבשל בשבת, וכן כל תוצאת מלאכה שנעשתה בשבת באיסור, אסור ליהנות מהם בשבת. (ולאחר השבת, מותר לאכול או ליהנות מאותה מלאכה שביצע זה בשבת, מלבד עושה המלאכה עצמו ומלבד אותם שבישל או ייצר עבורם. שהוא והם אסורים ליהנות מאותה מלאכה לעולם. ואם בישל בשוגג, שלא ידע שהיום שבת או שלא ידע שפעולה זו אסורה בשבת, מותר גם הוא עצמו לאכול **לאחר** השבת מהתבשיל שבישל ביום השבת). וכמבואר כל זאת בהרחבה ב"שולחן ערוך" סימן שי"ח סעיף א'.

יחד עם זאת, דין ידוע הוא שפיקוח-נפש דוחה שבת. וכלשון ה"שולחן ערוך" (סימן שכ"ח סעיף א') שעל חולי שיש בו סכנה "**מצוה לחלל את השבת. והזריז הרי זה משובח. והשואל** (-שאינו רוצה לחלל את השבת ללא היתר מרב אף על פי שרואה שמדובר בפיקוח נפש) **הרי זה שופך דמים** (-שעד שילך וישאל ויחזור יסתכן החולה)". ולא רק כאשר הסכנה ודאית צריך לחלל את השבת כדי להציל, אלא גם כאשר קיים ספק או חשש סכנה מחללים את השבת, וכמבואר בשולחן-ערוך שם (סעיף י' ועוד).

ומעתה, מכיוון שבבתים רבים נמצאים חולים או תינוקות וזקנים במצבים שונים, אשר מטעמי פיקוח נפש יש לדאוג עבורם לאספקה סדירה של זרם החשמל גם בשבת, כגון לצורך הפעלת מכשור רפואי, (למשל מכשיר אינהלציה לטיפול בקשיי נשימה חמורים. יש לזכור שבמקרה כזה גם אם ידוע מיום שישי שיהיה צורך להשתמש במכשיר בשבת, שאז ניתן לכוון את זמני ההפעלה בשעות מסוימות באמצעות שעון-שבת המתחבר לתקע, עדיין הרי נדרש זרם חשמלי כדי להפעילו), ולצורך הפעלת תאורת הבית בשעת חירום בלילה כדי לאפשר יצירת קשר טלפוני מהיר עם שירותי ההצלה השונים או כדי למצוא את התרופה הנדרשת בדחיפות, (ולדעת רבים, בזמנינו גם התאורה ברחובות הכרחית מסיבה ביטחונית ופלילית). הרי לאור זאת נמצא שעבודתם של אנשי חברת החשמל הבאה לאפשר אספקת חשמל סדירה בשבת, נעשית בהיתר. משום-כך מותר להשתמש בזרם החשמל למאור, למיזוג, לאוורור וכדו' כאשר המכשור הביתי מופעל באמצעות שעון שבת.

יש לציין שכיום מלאכת הייצור השוטף של זרם החשמל נעשית בדרך כלל ללא מגע יד אדם, כך שזרם החשמל עצמו מופק רוב הזמן ללא חילול שבת, אך היה עלינו להקדים את ההסבר הנ"ל משום המקרים בהם מתבצעת עבודה בשבת לשם תיקוני תקלות, ויסות זרמים למניעת ניתוק אזור מסוים מהזרם וכדומה.

(שאר חילולי השבת הנעשים על ידי עובדי החברה שלא לצורך פיקוח נפש, אינם נוגעים ישירות לאספקת זרם החשמל לבתים, ומשום כך אין חילולם אוסר עלינו את השימוש בזרם החשמל. אמנם העובד בחברת החשמל ומתבקש מהממונים עליו לעבוד גם בשבת, יברר את מהות העבודה הנדרשת ממנו בשבת, ויבדוק אצל תלמיד חכם הבקי בהלכה אם אמנם עבודה זו נוגעת לפיקוח נפש, וכן את פרטי הדינים בכל הנוגע לתפקידו. כגון: הרמת שפופרת הטלפון בביתו, נסיעה למקום עבודתו מחשש לתקלה וכו'.).

[עוד ראוי לציין שעל-אף האמור, רבים משומרי השבת מהדרים להשתתף ברכישת גנרטור שכונתי המשרת בשבת את כל תושבי השכונה מבלי להשתמש לצרכים פרטיים בחשמל שיהודים שותפים בייצורו].

ועתה, לאחר שהתבררה לנו סיבת ההיתר ההלכתי ליהנות מזרם החשמל בשבת, ניתן להבין בקלות את ההבדל הגדול שבין הנאה מזרם החשמל המיוצר ללא איסור לבין הנאה משידורי כלי התקשורת המשודרים בשבת באיסור. ההנאה משידורי כלי התקשורת בשבת דומה ממש להנאה מתבשיל שהתבשל בשבת באיסור. שהרי היהודים העובדים בשבת במקומות אלה מחללים את השבת ללא שום צד היתר ומלאכתם נאסרת בהנאה גם אם נפעיל את המכשור הביתי באמצעות שעון שבת.

יש להוסיף עוד טעמים בענין זה (ולפיהם יבוארו צדדי איסור נוספים לשימוש בכלי התקשורת בשבת במצבים שונים), אך במסגרת תקצירית זו די באמור.

פרק שביעי - קיצור הלכות שבת

שאלה: "הנני מעוניין לשמור שבת כראוי, אך מלבד קידוש, איסור הנסיעה ברכב והדלקת אש, הלכות שבת אינם ידועים לי. האם ניתן לקבל תקציר מהלכות שבת המצויות?".

תשובה: הלכות שבת כוללות נושאים מרכזיים אחדים. והרי הם עם תקציר הלכותיהם.

I. כיבוד השבת

באמצעות לבוש מכובד, שלש סעודות חגיגיות, שירי שבת וכדו'.

II. **אווירת רוגע ומלכות בשבת.**

דבר הבא לידי ביטוי: 1. באיסור לרוץ ריצת לחץ וטרדה כדרך הממהר בחול לעסקיו החומריים. ריצה לתענוג מותרת, וכן ריצה לדבר מצווה. 2. בהימנעות מלשוחח על עסקיו כגון חישוב חובות וחשבונות, תוכניות רכישה וכדו'. אלא יהיה כמי שכל עסקיו

עשויים ומסודרים {13}. דיבור על ממון ועסקים כלליים מתוך תענוג מעצם השיחה, מבלי שתהיה בהם שום השלכה אישית-מעשית, וכן נושאים פוליטיים, מדיניים, חדשות וכדומה מתוך תענוג והנאה לשוחח ולדון בהם, מותר.

III. הדלקת נרות שבת

סמוך לכניסת השבת, בשעת הדלקת הנרות הכתוב בלוח השנה (ובכל מקרה לא יאוחר מכ5- דקות לפני שקיעת השמש של יום ו'), מדליקה האישה נרות שבת בברכה (ברוך אתה ה', אלוהינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו להדליק נר של שבת). אם אין האישה בבית מדליק הגבר בברכה. (יוצאי ארצות ספרד נוהגים לברך לפני ההדלקה, ומנהג יוצאי ארצות אשכנז לברך לאחר ההדלקה) {14}.

IV. דיני מוקצה בשבת

כל חפץ שהאדם מקצה ומסיח דעתו ממנו בשבת מפאת היותו בלתי ראוי לשימוש בשבת (כגון כלי עבודה, כלי תפירה, כלי כתיבה, אבנים, עפר וכדומה) אסור לטלטלו בשבת. (טלטול משמעותו הזזה. כגון: הרמה, דחיפה באצבע וביד וכדומה. נגיעה ללא הזזה אינה אסורה. הזזה כלאחר יד, כלומר שלא כדרך המצויה, וכגון שמזיז את החפץ בגב היד, מותרת). אולם קיים הבדל בין חפצים אשר חל עליהם שם כלי אלא שהם מיועדים למלאכת איסור (כגון כלי עבודה, כלי תפירה, כלי כתיבה וכדומה) אותם מותר לטלטל לצורך השבת (כגון פטיש לפצח אגוזים. או להרים ולקחת כלים אלה כדי להשתמש במקום שהם מונחים עליו. ומשהורמו בהיתר, מותר ללכת ולהניחם בכל חדר, מדף או מקום שמעונינים בו), לבין עצמים שלא חל עליהם שם כלי (כגון אבנים, עפר, בעלי חיים וכדומה) אותם אסור לטלטל אף לצורך השבת (כגון אבן לפצח אגוזים או להרימה כדי להשתמש בכסא או במקום שהאבן מונחת עליו, אסור. אולם מותר להטות את הכסא והאבן תיפול).

V. דיני קידוש בשבת

בליל שבת, לאחר תפילת ערבית, יש להיכנס הביתה במאור פנים ובברכת שבת-שלום לבבית. לאחר מכן מתאספים כל הנוכחים סביב השולחן החגיגי וראש המשפחה (או כל אחד אחר שהוא מעל גיל בר-מצוה) מקדש על היין כפי הנוסח הכתוב בסידור התפילה.

כולם מכוונים לצאת בשמיעתם ידי חובת הקידוש והמקדש מכוון להוציאם ידי חובתם. לאחר הקידוש ניגשים לנטילת ידים ולסעודת השבת.

כמו כן, ביום שבת, לאחר תפילת שחרית מקדשים על היין לפני הסעודה.

במוצאי שבת, לאחר תפילת ערבית נפרדים מהשבת באמצעות הבדלה על היין. מלבד ברכת ההבדלה (ברוך... המבדיל בין קודש לחול וכו') מברכים על שלהבת הנר (ברוך... בורא מאורי האש), שהרי מעתה מותר להדליק אש (וגם משום שהאש הראשונה נוצרה במוצאי שבת, על ידי האדם שנברא ביום שישי.) וכן על הבשמים (ההנאה הרוחנית השייכת בעודנו בתוך הגוף בעולם הזה, היא הרחת ריח נעים. הנאה הקיימת בעוצמה אדירה ושונה לחלוטין בגן-עדן. עם הפרידה מהחוויה הרוחנית המרוממת של השבת, אשר היא מעין עולם הבא, משתדלים אנו להרגיע את הנפש השואפת אל מקורה הרוחני, באמצעות ריח נעים של בשמים).

VI. איסורי מלאכה בשבת

שלושים ותשעה אבות מלאכה (כלומר כללים שיש להם סניפים ומשום כך נקראים בשם אבות. כ"אב" שיש לו "ילדים") אסורות בשבת. מתוכן נפרט את המצויות:

זריעה. (ונכלל בזה נטיעה, שתילה, וכדומה. שהרי מטרת כל אלה: הצמחה. משום כך גם איסור השקאה, גיזום למטרת הצמחה, וכדומה, מסתנפים לנושא זה).

קצירה. כלומר, חיתוך דבר הצומח, ממקום גידולו. (ונכלל בזה קטיפת פרי, תלישת עלה, ניסור גזע או חיתוך ענף לשימוש כלשהו, וכדומה. שהרי בכל אלה חותך דבר ממקום גידולו).

בירה. הפרדת פסולת מאוכל בדרך מלאכה. (הגדרת דרך מלאכה: כגון שבורר את הפסולת מתוך האוכל, או שבורר בכלי המיועד לברירה, או שבורר שלא למטרת שימוש מיידי. אבל הבורר את האוכל מתוך הפסולת, והפעולה נעשית ביד (מזלג וכדו' נחשב כיד ארוכה ומותר לברור אוכל מתוך פסולת באמצעותו) ובורר לשימוש מיידי, אין זו ברירה הנעשית דרך מלאכה אלא דרך אכילה ומותרת בשבת. יש לציין שגם שני מיני מאכל המעורבים זה בזה כגון גרעינים ובוטנים, והוא מעוניין בשעה זו רק באחד מהם, הרי עבורו מאכל זה נחשב לאוכל והאחר לפסולת, וממילא חלים עליו דיני ברירה האמורים לעיל).

טחינה. חלוקת חיטה או תבלין וכל דבר שהוא מן הצומח באמצעות כתישה (אפילו במכתשת שאינה חשמלית) או חיתוך. (לאור זאת, קיצוץ דק של ירק או פרי, נחשב כפעולת טחינה. ומכאן שאסור לגרד בשבת פרי או ירק במגרדת).

לישה. הדבקת דברי מאכל באופן שנוצרת עיסה. (משום כך יש להיזהר בשבת מהכנת סלטים מסוימים הנעשים על ידי דיבוק במיונז וכדו', שלא להיכשל באיסור מלאכת לישה. עוד יש לציין שאיסור לישה חל גם על גיבול עפר במים).

בישול ואפיה. הנחת דבר שאינו מבושל במקום חם שעתיד להתבשל בו. (ואפילו כשבדעתו לסלקו משם לפני שיתבשל, אסור להניחו במקום כזה, מחשש פן ישכח לקחתו, ויתבשל. יש לציין עוד שביכולת תבשיל רותח שבסיר לבשל, גם לאחר שהוסר מעל גבי האש. משום כך, אין לתבל בשבת את המאכל שבסיר [שהרי התבלין אינו מבושל עדיין] או להוסיף לתוכו מים או ירק כל שהוא אף על פי שאינו על האש, כל זמן שלא התקרר וירד מחום שהיד סולדת בו. אולם, לאחר שהתבשיל הועבר לצלחת או לכלי אחר, הרי זה מוגדר כלי שני, וכלי שני אינו מבשל, מלבד פריטים בודדים שבישולם קל ומתבשלים גם בכלי שני, כגון ביצה ועלי-תה שלא התבשלו מלפני השבת. משום כך, הכנת תה בשבת מעלי-תה שלא התבשלו מלפני השבת, מותרת רק בכלי שלישי. ואם אינם בתפזורת אלא כנוסים בתוך שקיק תה, אפשר להקל גם בכלי שני באופן שאינו יוצק את המים הרותחים מהמיחם ישירות על שקיק התה, אלא יוצק את המים לכוס, ורק אח"כ מכניס את שקיק התה לתוכם. וזאת משום ששקיק התה עצמו משמש לענין זה ככלי נוסף. ובשילוב היות המים החמים בכלי שני, אין העלים מתבשלים) .

תבשיל שכבר התבשל לפני השבת ואינו נוזלי (כגון קציצות, אורז וכדומה), מותר לחממו בשבת (על גבי פלטה חמה שחוברה לזרם החשמל לפני השבת, או על גבי סיר שנמצא על האש מלפני השבת. אבל על אש גלויה, אפילו היתה דולקת מלפני השבת, אסור להניח שום תבשיל) משום שאין זה בישול אלא חימום. אבל תבשיל נוזלי (כגון רוטב, מרק וכדומה) אף על פי שכבר התבשל מלפני השבת אין לחזור ולחממו בשבת. משום שנוזל החוזר ומתחמם הרי הוא מתבשל מחדש.

בישול וטיגון על גבי פח או מחבת שהתחממו בשמש, אסורה. הדחת כלים ורחיצת ידים ופנים במים שהתחממו באמצעות דוד-שמש, מותר. ואם התחממו באמצעות החשמל, אסור להשתמש בהם בשבת אף על פי שהתחממו ביום שישי ועתה החשמל כבוי. וטעם האיסור, שעל ידי שפותח את ברז המים בביתו, מזרים מים קרים אל תוך הדוד הרותח, ומתבשלים המים הקרים במים הרותחים.

כיבוס. רחיצת או אפילו שריית בגד במים (כולו או חלקו), וכל פעולת ניקוי (כגון סחיטת בגד -אפילו היה שרוי במים מלפני השבת, הסרת כתם שומני באמצעות מלח, טלק וכדומה). ומכאן שיש להיזהר מרחיצת סחבת הבד לפני או לאחר ניגוב השולחן. משום כך מומלץ להשתמש בשבת במפת ניילון חד-פעמית המושלכת לאשפה לאחר השימוש, או לנגב את השולחן באמצעות מגב פלסטי שבתחתיתו גומי קשיח שאינו נסחט, וכדומה.

סחיטת פירות. כגון ענבים וכל פרי שהדרך לסוחטו. (אבל פרי שאין דרך לסוחטו כלל, כגון מלפפון, אתרוג וכדומה, והוא רוצה לסוחטו מסיבה כל שהיא, מותר לסוחטו. סחיטה על דבר מאכל כגון אורז או סלט, והמשקה הנסחט נבלע במאכל ואינו צף על גביו, מותרת. סחיטת חמוצים ושאר מיני כבשים לשם סילוק הנוזל שבהם, מותרת).

צידה. לכידת בעל-חיים באמצעות תפיסתו ביד, או שסוגרו בכלוב או בחדר, לאחר שנכנס אליו מעצמו. (משום כך, זבוב וכדומה שנכנס לבקבוק או לכוס אסור ללוכדו שם. וכל שכן שאסור לצוד בעלי חיים שהדרך לצודם לשימוש מסוים.)

שחיטה. נטילת נפש בעל חיים כלשהו. (-גם אם הורגו ללא הוצאת דם. משום כך אין לרסס יתושים וחרקים שונים או להרגם בדרך אחרת. אולם מותר לרסס באויר חדר שיש בו חלון פתוח כשאינו מרסס את היתושים עצמם, אלא רק גורם להם לברוח). ונכלל באיסור זה הוצאת דם מן החי, אע"פ שאינו הורגו.

צביעה. צביעת צמר, בגד, בית, רהיט, ציור, איור וכדו'.

כתיבה. (ואפילו כתיבה על גבי אבק ובאדים שעל גבי זכוכית, או שמטבל אצבעו במים וכותב על השולחן, אסור. וכל שכן שאסור לכתוב בדבר המתקיים (כגון דיו) על גבי דבר המתקיים (כגון נייר). אבל הכותב באצבעו באוויר, מותר. וכן מותר ללכת על גבי חול או שלג אף על פי שיש ציור או כיתוב בסוליית נעלו ועל ידי הליכתו נוצר הציור או הכיתוב על גבי החול והשלג. ובלבד שלא יתכוון ויחפוץ בכך).

מחיקה. (כנ"ל בכתיבה).
בניה. (כל פעולת תיקון בבית, ואפילו נעיצת מסמר בכותל, אסורה בשבת.)
סתירה. (שובר וסותר כותל או אפילו אבן קטנה מביתו. ואפילו סותר לשם קלקול אסור בשבת. וכל שכן כשסותר לשם תיקון כגון כדי לבנות קיר חדש. שהרי זו מלאכה גמורה).

אריגה

תפירה. (ונכלל בזה הדבקה. שהרי מהות התפירה ומהות ההדבקה אחת היא. -חיבור שני חלקים על ידי גורם שלישי).
קריעה. קריעה אסורה בשבת בין אם קורע את מקום התפר או ההדבקה ובין אם קורע את הבד או הנייר עצמו. (משום כך יש לזכור להכין נייר טואלט חתוך מלפני השבת).
הוצאה מרשות לרשות. הוצאת כל חפץ שהוא מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך. (וכיום ברוב ערי וישובי הארץ קיים עירוב (-חוט מתוח בראשי עמודים סביב העיר) ההופך את העיר לרשות אחת. ויש מחמירים שלא לסמוך על עירוב זה, ומקילים רק כשגדר או חומה מקיפים את העיר).
כאמור, המוצג כאן אינו אלא רק תקציר מהלכות שבת. המעוניין להעשיר כראוי את ידיעותיו ההלכתיות, מוזמן להשתתף בשיעורי ההלכה המתקיימים באזור מגוריו. הוא בודאי ייענה בחום ובשמחה.
יש לציין שבכפרי נופש יוקרתיים התשלום בימי הנופש עבור מוצרים שונים מתבצע אך ורק באמצעות חרוזים מיוחדים, הניתנים להשגה בתחילת ימי הנופש תמורת תשלום. המטרה היא לנתק את הנופשים בימים אלה מה"כסף".
ואכן, הנופשים מדווחים על אוירת נופש נדירה, נפלאה ומרוממת בימי הניתוק מהכסף. שומר השבת זוכה אחת לשבוע(!) בחוויה נפלאה, רוחנית ומרוממת זו, והרבה יותר מכך. שכן בהצטרף פרט זה למכלול פרטי השבת, מתקבל עונג מרומם שאי אפשר לתארו במילים.

נספח - קטעים נבחרים מדברי הרש"ר הירש ז"ל בענין השבת

"האדם, הנברא בצלם אלוקים, בחכמה ובתבונה, בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים, למען אשר ישמח כאלוקים במעשיו, רובץ תחת משא חיי השעה, גונח רתום לעול הארציות,

תר אחרי מזון בקוצר רוח ובזיעת אפיים, ואזנו אטומה לשמוע בקול ה', המבקשו וקורא אליו: "איכה??"
והנה, ציר שלוח אליך מעדן. מלאך ה' - השבת - יורד אליך וקורא: "בשם ה', הרף! אינך רשאי לדאוג רק ללחמך וללחם ביתך! אם תמיד תשלח ידך רק כדי להכין לך צידה, אם תמיד תשא את רגלך רק לבקש לך טרף, אם תייגע את מוחך רק על פת לחם - וחטאת לנפשך ולנפשות ביתך כל הימים! הרוח אין בך, אם אין נשמת חיים באפך? האין לך לב ונפש, אשר נבראו לעלות מתוך עולם עובר וכלה זה לחיי נצחים? האם גזרת כליון לנפשך, כי תפרנס ותקשט רק את גוויתך? רב לך עבוד! אלוהיך מצווה אותך: אינך רשאי לעבוד היום! ואם מצוות אלוהיך היא, הלוא אין לך ערובה טובה ממנה, כי אינך נאלץ לעבוד היום. ששת ימים נשאת ונתת באמונה - דייך! ועתה, אם לא כחשת באלוהיך ואם יקרה נפשך בעיניך, חדל מעבודתך מעט, ובוא עמי אל ביתך וגן-עדניך". (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' כ"א).
"השבת תעשיר את כל, ותשווה את כל הרכוש והקניינים, שעבורם יילחם האדם בששת ימי המעשה, יבדילו בין אדם לאדם ויחלקום לבעלי מעמדות שונים. יש אשר יצליח לעשות חיל ולצבור הון, ועלה מעלה מעלה אל במותי ההצלחה והאושר. ויש אשר יפול תחת משא החיים ושמש-ההצלחה תסתיר ממנו פנים, וירד מטה מטה.
אולם לא כן הדין שנוהג באוצרות ובמתנות הטובות, אשר השבת מאשרת אותנו בהם: השלום, שלוות הנפש באלוקים, ומנוחת העולמים. הללו, דברים השוים לכל נפש הם וכל הרוצה לזכות בהם, כקטן כגדול, כעשיר כדל, יכול לבוא ולזכות.
השבת תביע לך אומר: "גול על ה' דרכך... והוא יעשה!" (תהילים לז, ה) ועל הבטחה זו ערבה לך השבת -הבאה אליך בשם ה'- ומצוה אותך לשבות מעבודתך, מכל עמלך ודאגותיך." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' כ"ב)
"מכל המתנות הטובות שתורת ישראל העניקה למחזיקים בה אין מתנה טובה המנחילה את אושר החיים בשפע רב כל כך, כמצוה הקדומה ביותר, היא מצוות השבת. טלו מיהודי את השבת ואתם נוטלים ממנו את הפנינה היקרה לו ביותר, וכל מה שתתנו לו תמורתה לא ימלא מקומה. כל מיני שמחה וגיל שתמציאו לו לא ימצא בהם קורת רוח, כמו שהוא מוצא במנוחה הנעימה, בשלוות השקט של יום השבת." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' ע"ט)
"עוד לא היה ישראל לעם, רק משפחה בת שבעים נפש אשר ידיעת ה' טהורה נשתמרה בקרבה. ויביאה ה' מצרימה, ויטילה שם בכור הברזל. ומאות בשנים הניחה ה' לשתות

שם את קובעת כוס היגון והעוני של זדון לב אנושות משכלת, חסרת שבת, מתרפסת לפני אלי הטבע ומשתררת בגאוה על בני אדם חדלי אונים. לאחר מכן לימד ה' את אלוהי מצרים ואת רודניה להתפלץ בפני זרועו הגדולה ובפני הזיק הטהור והמוסרי, ירא-האלוקים, שבחובו של אותו העבד אשר למען ישע-פדיונו, מתרוממת אצבעו המתרה של אומן-העולמים.

אז הוכיח ה' לכל, כי העבד משולל הארץ והנכסים וכל זכויות האנוש, אמיץ כח הנהו -באמונתו בה'- מכל אדירי הכפירה, חמושי כל בלהות כוחות הטבע והאדם. ויגדע בריחי ברזל, וישביח משברי ים, וישם במצולות דרך ובערבה מסילה, ויוצא את ישראל לחרות עולם.

ובתת ה' אז לישראל במדבר את השבת, החלה גאולת האנושות כולה". (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' ל"ד.)

"הציפור, הדג, החיה, שאינך צד אותם בשבת; הפרח, שאינך קוטף אותו; החומר שאינך צר, פוסל, מחתך, יוצר, מגבל ומעצב אותו - כל אלה, כריבוי מספרם, ברכות קילוסין הם המוגשות מידך לאלוהיך. הם המכריזים עליו כבורא העולם, רבונו ואדונו. הילד היהודי הזאטוט, אשר השיב ידו בשבת מציד חגב או מקטיפת פרי, כבר כיבד את ה' יותר מכל משורר בשיר, ומזמר בכל מיני כלי זמר. (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' נ"ד)

"ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי שבת לה' אלוקיך" - ששה ימים עבוד את האדמה ורדה בה לצרכיך. עשה מלאכה והטבע ביצורי האדמה את מטבע רוחך ורצונך, ועשה אותם ל"מלאכתך", למשרתיך, לשלוחיך ולעושי רצונך! (מלאכה מלשון מלאך, שליח.) ששת ימים תחרוש ותזרע, תקצור ותאסוף, תדוש ותטחן, תאפה ותבשל; ששת ימים תגוז ותטוה, תנפץ ותלבן, תארוג, תתפור וכיוצא באלו המלאכות; ששת ימים שלח ידיך בקורנס ובאיזמל וגמור כל מלאכת-מחשבת ומשלח-יד. ששת ימים נצח על מחזור החיים המדיניים - ביחסי רשות-הרבים אל רשותו של היחיד וביחסי רשות-היחיד אל רשותם של הרבים, קדם את מטרות הכלל לתכליתם; ששת ימים שא מרשות-היחיד לרשות-הרבים ומרשות-הרבים לרשות-היחיד, וקדם בחוג הרבים את נכסי הרבים.

אבל ביום השביעי, שבת. שבת לה', שבת לאלוהיך! לא תעשה בו מלאכה! ביום השביעי יעזוב האיכר מחרשתו, הקוצר מגלו, הטוחן ריחיו, האופה תנורו, וכיוצא באלו, ישביתו הכל את החלפת הקנינים של רשות-הרבים ושל רשות-היחיד ויזכרו מי נתנם לזה העולם. יזכרו מאת מי הרוח והעוצמה, התבונה והכשרון הרודה תבל, מי ברא את

החומרים ועשה את הכוחות, מי חק את החוקים אשר בהם ישתמש האדם לתועלתו ולחפצו." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' מ"ד)

"על ידי השבת יבחנך ה', אם לו אתה, או לא. כי על השבת תתקיים כל היהדות כולה, והיא תיפול בנופלה." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' ל"ז)

"...מי יוכל לשער את כל הכבוד והברכה, שצופנת השבת בזמננו. איזו אידליה היתה שוררת בעולמנו, אם בכל יום שביעי היה האדם יורד ממרום כסא ממשלת תפארתו והיה מניח בהכנעה את עצמו ואת עולמו לפני הדום רגלי הבורא האחד והיחיד, אשר לפני כסא כבודו ויכולתו נחשבים כל חכמות בני האדם כאין וכאפס, ואשר כל הדר תפארת האדם אינו אלא אבן-חן אחת מני רבות בנזר תפארתו יתברך!" (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' מ"ו.)

"שבת הוא היום הראשון בו חדל הקב"ה מלהופיע בגלוי כבורא והחל להסתתר כמשגיח על העולם הנברא, היום בו נמסר העולם לפקדון בידי האדם הפך לשמש עדות למינוי האדם על ידי הקב"ה - עדות לשלטונו של הקב"ה וליעודו של האדם." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' סט'.)

"ככלה נאה וחסודה הוציא ה' את השבת לקראת עם ישראל והביא את שניהם במסורת הברית. אם היהודי עומד בנאמנותו לשבת והוא מסור לה בכל לבו ונפשו, אז הנה גם היא לו חברתו ובעלת בריתו הנאמנה ביותר והיא מעניקה לו בחיים מרפא ותנחומים ומחבשת לעצבותיו. גם את סוכתו הדלה של בעל בריתה תהפוך להיכל, ואת חשיכת הלילה לאור יום." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' ע"ט)

"המושג של המלאכה האמורה בשבת היא, לאור האמור: הגשמת רעיון בחפץ מסוים באמצעות כשרון האדם, או בכלל: יצירה, הפקה, שינוי עצם לתכלית האדם. אך אין הכוונה לטורח גופני.

גם אם עמלת כל היום, כל עוד שלא יצרת, כל עוד לא הגשמת רעיון בחפץ מסוים, הרי לא עשית מלאכה. אולם אם גרמת אף לשינוי קל-שבקלים בחפץ לתכלית האדם - אף אם בלי שום טורח - הרי חיללת את השבת, ניאצת ה' וביטלת את יעודך. בכוחך הגופני הרי אתה בהמה, בכשרונך המשרת את רוחך הרי מושל אתה בעולם - ובתור שכזה, דהיינו בתור אדם, צריך אתה להיכנע לה' בשבת". (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' ע"ב)

"שבת בדורנו? לשבות יום שלם מכל עסקי הזמן השוטפים והמלאכות הכרוכות בהם. וזאת: בזמן שהכל ירוץ בו כברק ויהמה כרעם- לקרוא שביתה ליום אחד שלם לבתי

העסק והאומנויות, לזרמי הכוח ולמכונות?! אי שמים! היתכן? הלוא דופק החיים יושתק מלכת, **העולם יחזור לתוהו ובוהו !!!**

לתוהו ובוהו? - לא, להצלחה ולברכה, לגאולה ולישועה! "על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". האדון, אשר קידש את יום השבת - הוא גם אשר ברכו. "ברכו במן וקידשו במן" (בראשית-רבה, פ' יא). מי שמנע ביום השבת את המן וציוה שלא לצאת וללקוט בו, הוא יודע ויכול לברך את מעשי ימי השבוע בלחם משנה ליום השבת. כאשר תשיב את ידך ממלאכה בשבת כאשר ציוה ה', רק אז תחול עליך ברכת ה', לברך את כל מעשי ידיך בששת ימי המעשה בתוספת שלום וברוב טובה". (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' מ"ב)

"לא לחינם הוציא ה' את ישראל ממצרים ויפדהו מבית עבדים. לא לחינם הטעימהו ה' קללת חיי טבע וחיי מדינה המתכחשת לה'. לא לחינם הראה ה' לישראל, ועימו לכל יושבי תבל, בנוע כל אלילי ארץ ועריציה מפני אצבעו, כנוע עצי יער מפני רוח. אז הראם לדעת, כי ה' הוא האלוקים לא רק בשמים, כי גם על הארץ; וכי הוא לא רק אלוקי הטבע, כי אם גם אלוקי קורות הימים; אלוקי ארצות ומדינות, בתים ואהלים. כן הוכיח אז את עצמו כשאלוקים בקרב בני האדם, בקרב שאון החיים; וכל מלך יושב על כסאו לא ירום, וכל עבד רובץ תחת משאו לא ישפל מהיות ה' קרוב אליו לעשות משפטו ודינו, לתת בו נקמתו או להיפך לנקום את נקמתו. לא לחינם לקח לו ה' את ישראל- כשהוא שבע נסיון זה, לעם. הכניסהו לארצו, להיות בין העמים, אבל לא ככל העמים.

על יסוד הכרה זו ייבנו ויותקנו חיי עם ומדינה, אשר בם החכמה והאומנות וכל ענפי וגווני כוחות האדם וכשרונותיו יעשו אגודה אחת לא-ל האחד והיחיד, יתברך שמו; אשר בם כל מקום יהיה מוקטר מוקדש לשמו- כארמונות המושלים, כאוהלי האיכרים, כבתי מלאכת האומנים, כבתי מדרשות החכמים, אשר בם ימלאו במגל ובמחט, בחרב, ובחרט, בעט ובאת- בכל עת ובכל שעה בבית וברחוב, בשדה ובכרם, בכל רעיון ובכל הרגש, בכל אומר ובכל פועל- את רצון ה' האחד- היחיד; ורק בכבוד ה' והדרו יהיה להם- לאיש ולעם, לבית ולמדינה- כבוד ויתרון." (רש"ר הירש. "מתנה טובה", עמ' מ"ב)

הערות

{1} שהרי יש לכבד ולענג את השבת כמי שמלכה חשובה מתארחת בביתו. והמכבד ומענג את השבת מובטח הוא מאת בורא ושליט העולם שיגיע למדרגות גבוהות בזה ובבא. וכמו שנאמר על ידי הנביא ישעיהו:

"**אם תשיב משבת רגליך, עשות חפצך ביום קודשי**
(כמו "מלעשות חפצך". כלומר תמנע עצמך מלעשות את צרכי החול שלך ביום קודשי),

וקראת לשבת עונג
(תקבע את השבת כיום עונג),
לקדוש ה' מכובד, **וכבדתו מעשות דרכיך ודבר דבר**,
(תכבדו מלעשות (=שלא לעשות) מעשה שהוא דרך חול ומלדבר דברי חול)
אז תתענג על ה',
(עונג רוחני ברמה הגבוהה ביותר כפי שאלוקים יכול להעניק)
והרכבתיך על במותי (מלשון במה)
ארץ, **והאכלתיך נחלת יעקב אביך**, **כי פי ה' דיבר**".
(ישעיהו נו, ח)

{2} אגב נציין שגם מה שנתפס כענישה בעולם הזה או הבא, אינה נקמה אלא ניקיון כדי לאפשר לנשמה הטהורה מכתמיה לקבל את שכרה בבחינת להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו. (ראה "מסילת ישרים" פרק א'). ואף שאין הכל חשים כך בעת כאב וצער, הרי הדבר דומה לילד האחוז חזק בזרועות אביו כדי לאפשר לרופא לנקז את הדלקת שבאצבעו. יתכן שהילד יבכה ואולי אפילו יכעס מאד על אביו, אך בבוא היום הוא יבין את התועלת הרבה ואף יודה לו על כך.

{3} ראוי לציין כאן כי לפי פנימיות התורה המספר שש מסמל כל דבר חומרי. ואכן, לכל דבר חומרי ששה צדדים. מזרח, מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה. ונמצא שהמספר המרומם מהחומר הוא שבע. משום כך השמיטה - בשנה השביעית, היובל - לאחר שבע שמיטות (7x7), ימי חג הסוכות וחג הפסח - שבעה, ספירת העומר - שבעה שבועות (7x7), ששת אלפי שנים הוקצבו לעולם החומרי, לאחר ששת ימי בריאת החומר חל יום השבת ביום השביעי, וכו'. כמובן שיש להאריך ולהרחיב בכל נושא מנושאים אלה, אך העקרון ברור. [על ששת אלפי שנות העולם ניתן לקרוא בהרחבת-מה בסוף החוברת "לקט נבואות" מסדרת "תורה מן השמים"].

{4} אגב אזכור חומרת עונש המחלל את שבת. לאחרונה שאלני נהג מונית בעל חזות שאינה דתית, במילים אלה לערך: "אני יהודי מאמין. ואני יודע שהתורה שלנו כל כך נפלאה, דרכיה דרכי נועם, והיא מחנכת למוסר, מצפון ומידות טובות וישרות. איך יתכן אם-כן שיש בה גזר דין מוות על מחלל השבת? הרי הוא לא רצחן!" הבנתי ללבו, והשיבותיו תשובה פשוטה: "כיהודי מאמין, בודאי יודע אתה שכל אדם הנפטר מן העולם אינו חדל להתקיים, אלא בסך הכל פושט את הלבוש החומרי, אותו לבוש שארוג מבשר ועצמות, ומשאיר אותו כאן בעולם הזה. ואילו החלק הפנימי הרוחני שהוא בעצם ה"אני" האמיתי של אותו אדם, ממשיך להתקיים ולחיות חיי נצח (וכמו שנאמר בספר קהלת

(יב, ז): "...וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלוהים אשר נתנה") כאשר מצבו בחיי נצח מושפע מרמת האיכות של אותן כמה עשרות שנים בודדות(!) אשר חי בעולם הזה בהתאם לספר הוראות בורא העולם. שמר את מצוות תורת-ה' כראוי, הרי זכה להזדכך ולהאיר את עצמו האמיתי-רוחני, ולהתרומם בכך לרמות רוחניות גבוהות, המאפשרות קירבה ודבקות בבורא יתברך בחיי הנצח. (-דבר המהווה את העונג וההנאה ברמה הגבוהה ביותר שתתכן, אשר כל הנאות העולם נחותות ורחוקות מאד מלהיות אפילו משל חיוור לעונג זה שהוא למעשה תכלית בריאתנו על ידי הבורא). והנה, מחלל-השבת מכריז במעשה החילול כי אינו מכיר בעובדה שהאלוקים ברא את העולם בששת ימי המעשה ושבת ביום השביעי. ואין לך קלקול והחשכה לנשמת האדם יותר מההכרזה על הכפירה באלוקים. ומעתה, המחלל את השבת בפני עדים, והיתרו בו והזהירו אותו שיתבונן ויראה כי הוא חוטא בחללו את השבת, ואף על פי כן חטא, והעידו עליו בפני הסנהדרין (שרק להם הייתה הסמכות לדון דיני נפשות) וחקרו ובדקו ודרשו היטב והתברר מעבר לכל ספק כי אמת העידו העדים, ופסקו את דינו להיהרג ונהרג, והתכפר לו עוונו בכך, הרי עם צאתו מלבושו הגשמי רואה את חיי הנצח אשר הרוויח, ומבין מאיזה הפסד נצחי ניצל על ידי שנגזר דינו להיהרג, הרי הוא מודה ומהלל ומשבח על ששילם בעולם-הזמני תשלום קטן לעומת חוב גדול שהיה עליו לפרוע בעולם הנצחי. ונמצא שאף בזה הטבה יש כאן, ולא נזק חלילה". (ואגב נבין את עוצמת החסד אשר עשה עמנו אלוקים כאשר חקק שיהיה בכוח התשובה לכפר על העוון ולנקות את הנשמה אפילו מתוצאת חילול השבת).

לאחר זמן הזדמן לנו לנסוע שוב יחד להרצאה בבאר-שבע והוא בישר לי בשמחה כי העביר את התשובה לאחרים והוא והם קיבלוה בסבר פנים יפות בהבינם כמה יש להעמיק ולהתבונן בכל פרט שבתורת ה'.

כהשלמה לדברים הנ"ל, ראוי להוסיף שני פרטים. א. כאמור, העונג וההנאה הרוחניים הם הם תכלית בריאתנו על ידי הבורא אשר ביקש להיטיב באמצעות מתן האפשרות להתענג בעונג הגבוה ביותר. (וכידוע לכל נבון, עונג רוחני גבוה הוא לאין ערוך מעונג גשמי. ובבוא האלוקים -השלם בכל שלמות- להטיב, בודאי מטיב הוא את ההטבה הגבוהה והמושלמת ביותר. קרי, הטבה רוחנית וברמה הגבוהה ביותר). אלא שהטבה הבאה כחסד וצדקה אינה הטבה מושלמת, שהרי יש עמה בושה. משום כך נשלחנו לתקופת מה כאשר אנו עטופים בלבוש חומרי אל העולם-הזה ועל ידי השתדלותנו ומאמצינו לפעול על פי ספר הוראות הבורא לשימוש נכון בבריאה (תורה-מלשון הוראה) מתוך עמידה מוצלחת באתגרים ובניסיונות הניצבים לפנינו בעולם הזה הננו מזככים, מאירים ומרוממים את

נשמתנו (=עצמנו האמיתי) ובכך משיגים את העונג הנצחי בזכות ולא בחסד. ונמצאת הטבתו של הבורא יתברך מושלמת כראוי לגדולתו. וראה עוד על-כך בסוף חיבורי "לקט נבואות", וב"תשע תשובות ושאלה" פרקים שלישי ורביעי.

ב. כאמור, בכוח התשובה לטהר ולנקות ולזכך את האדם עד שחטאיו נמחקים לגמרי כאילו לא היו כלל. אמנם אם חזר בתשובה מאהבה, כלומר מתוך הכרה בגדולת ה' ובחובתנו לפניו, ולא מחמת יראת העונש וצרות שקיבל. עליו אמרו שזדונות (=עבירות שעבר במזיד) הופכות לזכויות. כלומר לא רק שחילולי שבתותיו נמחקים, אלא נחשב כמי שכל שבתותיו נשמרו על ידו בשלמות. ועליו אמרו מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. וכל זאת מחסדי ה' עמנו לרוב אהבתו אותנו וחפצו שתכלית בריאתו - להטיב לנו, תמומש.

{5} להבנת נושא התורה שבעל-פה, נצטט מתוך החוברת "תשע תשובות ושאלה" את הפרק העוסק בענין זה.

"קיבלנו מהורינו, והם מהוריהם, והוריהם מהוריהם, וכן הלאה עד דור מקבלי התורה, כי כאשר ירד משה מהר סיני לאחר ששהה שם קרוב לחדש וחצי, מסר לעם ישראל יחד עם התורה שבכתב, את פירושה על פה. וכפי שלמד במשך תקופה זו מאת כותב התורה.

שאלה: יש היודעים ומאמינים במציאות הבורא, ובמתן תורה מאת הבורא, אך קיימת בקרבם איזו שהיא הרגשה לא ברורה ביחס לתורה שבעל פה. האם ניתן להוכיח מתוך התורה שבכתב כי בנתינתה ניתנה גם התורה שבעל פה?

תשובה: לא רק שניתן להוכיח את התורה שבעל פה מתוך התורה שבכתב, הדבר גם כתוב בה. אך תחילה נתבונן ונבין כי נתינת התורה שבעל פה היא אמת מוכרחת מעצם צורת ציווי המצוות בתורה שבכתב.

הנה מספר דוגמאות של מצוות בתורה שבכתב: הנחת תפילין, שמירת השבת, איסור הנדה (טהרת המשפחה).

בתורה שבכתב נאמרו ציוויים אלו בלשון זו:

תפילין - "והיו הדברים האלה וכו' וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות (לתכשיט) בין עיניך". (דברים ו, ח)

שבת - "זכור את יום השבת לקדשו וכו' לא תעשה כל מלאכה". (שמות כ, ח-י)

נדה - "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וכו'" (ויקרא יח, יט)

ללא ביאור מפורט אשר יצביע על כוונת הדברים, הרי מבוכתנו היתה רבה.

בתפילין - את מה נקשור?? (פסוק? פרשה? ואולי ספר תורה שלם??) על איזו יד נקשור, ימין או שמאל? היכן בדיוק ביד נקשור? את מי נקשור קדם את של היד או את של הראש? היש חשיבות לצורת ולצבע התפילין?

בשבת - "זכור", הוא לשון "זכרון" במחשבה, או לשון "הזכרה" בפה? מהו "לקדשו"? מהי הגדרת "מלאכה" האמורה בפסוק?? האם כל עבודה ומלאכה אסורה, ואם כן מי שעבודתו בגידול עופות ובלול מצפים כמה מאות עופות למזונם, האם אסור הוא להאכילם בשבת מפני שזו מלאכתו?

בנדה - מהו לא תקרב?

היתכן שבורא העולם יצווה במילים סתומות את מצוותיו מבלי לפרש כוונתו באיזו שהיא דרך? והרי אפשר שיטעה רוב הציבור בהבנתם ונמצאו מקיימים מה שלא נצטוו ומתעלמים מן המצוה האמיתית! ומכיון שכוונת הבורא בציווי המצוה היא שציוויו יתבצע, היתכן שיצוה באופן שציוויו לא יתבצע רק משום אי הבנת המצוה?!

הנה ביאור ופירוט המצוות הנ"ל וכפי שקיבלנו בתורה שבעל פה.

תפילין - "בארבע מקומות מזכיר פרשת תפילין וכו'. ארבע פרשיות של יד הן כרך אחד, ארבע פרשיות של ראש הן ארבע טוטפות. ואלו הן: קדש לי, והיה כי יביאך, שמע ישראל, והיה אם שמוע". (מכילתא פרשה יח, טז)

"כיצד סדרן? (סדר הנחת הפרשיות בבתי התפילין) קדש לי והיה כי יביאך - מימין. שמע ישראל והיה אם שמוע - משמאל". (תלמוד, מנחות, לד, ב)

"ידך - זו שמאל". בידך - זו קיבורת" (המקום התפוח). "בין עיניך - זו קדקד. מקום שמחו של תינוק רופס". (תלמוד, מנחות, לו, ב. ולגז, א).

"רצועות שחורות - הלכה למשה מסיני". (שם, לה, א)

"תפילין מרובעות - הלכה למשה מסיני". (שם)

"כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך של ראש". (שם לו, א)

שבת - "זכור את יום השבת. אי זכור, יכול בלב? כשהוא אומר (דברים ה, יב) שמור את יום השבת הרי שמירה בלב אמורה. הא מה אני מקיים זכור? שתהא שונה (=אומר, מזכיר) בפיך". (תורת כהנים. ויקרא כו, ג)

"זכור את יום השבת לקדשו. זכרהו (הזכירהו) על היין בכניסתו. אין לי אלא בלילה, ביום מנין? תלמוד לומר זכור את יום השבת". (תלמוד, פסחים, קו, א)

"לא תעשה כל מלאכה. משנה: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר, והדש, והזורה, הבורר, הטוחן, והמרקד, והלש, והאופה, הגוזז וכו'". (שבת פרק ז, ב)

נדה - "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. יכול (שמא) יחבקנה וינשקנה? תלמוד לומר לא תקרב". (אבות דר"נ, פ"ב)

עתה נקרא נא את הפסוק הבא:

כִּי-תְאַוה נַפְשְׁךָ לֶאֱכל בָּשָׂר... וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ. וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַת נַפְשֶׁךָ. (דברים יב, כ-כא)

בפסוק זה העוסק בציווי על השחיטה, האלקים אומר כך: אם תאוה נפשך לאכול בשר, עליך לשוחטם. אך לא בכל דרך שתיראה לך, אלא על פי החוקים והכללים "אשר צויתיך עליהם".

בכל התורה שבכתב לא נתבארו כלל דיני והלכות שחיטה! אם כן היכן ציוונו??

הנה לשון רש"י בפירושו על התורה:

וזבחת כאשר צויתיך - "למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט. והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני".

"ויאמר ה' אל משה: עלה אלי ההרה, והיה שם. ואתנה לך את: לוחות האבן, והתורה, והמצוה". (שמות כד, יב)

ה' יתברך אומר למשה: עלה אל ההר "והיה שם". כלומר ירידתך מן ההר לא תהיה במהרה אלא תשהה שם. בתקופת שהייתך שם אתן לך: א. את לוחות האבן - אלו עשרת הדברות שבשני לוחות הברית. ב. את התורה - זהו ספר התורה. כלומר התורה שבכתב - על כל ההוראות הכתובים בה. ג. ואת המצוה - מלשון ציווי, שמצוה בפיו - זו התורה שבעל פה.

ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה. לחם לא אכל, ומים לא שתה. (שמות לד, כח)

ומה עשה כל אותם הימים? למד את פרטי כל מצוה ומצוה שבתורה שבכתב. השחיטה תהיה ללא שהיה בשחיטה, ללא דריסה, ללא חלדה, ללא הגרמה, וללא עיקור הסימנים. חוד הסכין יהיה חד וחלק ללא פגם. שחט בו שנים (קנה ושט) או רוב שנים בבהמה, ואחד או רוב אחד בעוף, כשר. שיכור או שוטה ששחטו ללא השגחה שחיטתם פסולה. דג אינו טעון שחיטה. עובר בהמה שאמו נשחטה אינו טעון שחיטה וכו' וכו'. כיבוד ומורא אב ואם. איזהו כיבוד ואיזהו מורא? כיבוד - מאכילו ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. מורא - לא ישב במקום שמיוחד לאביו, ולא יסתור את דבריו, ולא מכריע את דבריו בפניו, אפילו לומר נראים דברי אבא. ולא יקראנו בשמו. ראה אביו שעבר על הלכה, לא יאמר לו נהגת שלא כדין. אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך. כאילו הוא

שואל ממנו ולא כמזהירו והוא יבין מעצמו ולא יתבייש. אמר לו אביו לעבור על דברי תורה, לא ישמע לו. שהוא ואביו חייבים בכבוד המקום וכו' וכו'. וכן בכל תרי"ג המצוות.

{6} על הסיבה שפסוק מיוחד נאמר לגבי מלאכת הבערה ראה בתלמוד מסכת שבת (ע, א). וראה עוד ביאורים נפלאים ברובד הדרש שבפרד"ס התורה, בספר הנודע "מעיינה של תורה" ספר שמות פרשת ויקהל.

{7} "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיעם!" (מסכת שבת דף י, ב).

{8} "...ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש". (שמות לא, טז-יח)

{9} ומכאן שהאומר איני יכול שלא לנסוע ולעשן בשבת, ומכנה עצמו "חופשי" משום היותו רחוק ממצוות התורה, טועה הוא. שהרי דוקא הנוסע, מדליק ועושה כל מלאכה בכל יום חול, ומחליט שביום השבת ישבות מכל אלה, והוא עומד בכך, הוכיח כי אינו משועבד למאומה. חופשי הוא לעצמו, שליט וקובע כיצד ינהל את חייו. ואילו האומר איני יכול שלא לנסוע ולעשן, עבד הוא ליצרו ותאוותיו.

{10} Dr. raumond moody. http:// www. Hear- death. Com/experiences/ /experts2.html http:// www. Lifeaterlife.com

{11} Dr. Elisabeth kubler-ross. http: //www. Kirstimd. Com/dflykr. Htm http:// /www. Hospiz. Org

{12} בספר "זכרון יעקב" מעיד הרב יעקב ליפשיץ ז"ל: קיבלתי מאנשי אמת סיפור נכבד ואמיתי, וכך היה המעשה: בעיר דאטנו שבמחוז קובנה, ישב איש נכבד מאד, בן תורה ואיש אמיד, שהיתה לו אכסניה אשר האצילים הפולנים היו נוהגים להתארח בה, והיה לו בית מרזח ביחד עם ביליארד ומרתף של יין, ושם התאספו אצילים לשתות יין ולהשתעשע. האיש הזה חי חיי כבוד ורוחה, קבע עיתים לתורה, והיה נכבד בעדתו ורצוי לכל יודעיו ומכיריו.

אחרי המרד הפולני בשנת תקצ"א, כששבו צבאות רוסיה מוורשה, עבר גנרל אחד עם גדודיו דרך העיר ההיא, והגיע לשם בערב שבת קודש. בהיות הגנרל הזה עייף ויגע מעמל הדרך, ובשמעו כי בעיר נמצא בית מרזח עם מרתף יין, שלח את אחד מעבדיו עם כסף אל היהודי הזה, לקנות ממנו בקבוק יין טוב. ויען היהודי: "שבת היום, ובית מסחרי סגור בשבת, ומשא ומתן בשבת קודש אסור עלינו". העבד שב ריקם, ולגנרל חרה מאד. וישלח שני חיילים לומר לו בפקודה נמרצת שימכור לו יין.

היהודי השיב גם להם: "לי אסור למכור ולסחור בשבת קודש, ואם לב הגנרל טוב, זאת אוכל לעשות, למסור לו את המפתח של החנות, ויקח מעצמו כל אשר לבו חפץ. אבל אני, אסור לי למכור בשבת קודש".

אנשי הצבא מסרו את תשובת היהודי לגנרל, ורגשי התפעלות החלו להתנוסס בקרב לבו. ויחליט בנפשו ללכת בעצמו אל היהודי הזה, ולהתחקות על מהותו. ואם באמת רק חצוף הוא, אכנו נפש. – האיש יהודי יעיז להשיב פני ריקם?! אך אולי באמת טעם נכון אתו, כי הלא מוכן הוא למסור את המפתח והחנות כולה לרשותי!

בבואו אל בית היהודי, התפעל והתרגש לראות בית נאה ומואר בכל פינותיו, נקיון וסדר נפלא שוררים בו, וכמו קדושת יום השבת מרחפת על כל ומבצבצת מכל פינה. מנורות רבות דולקות, והשולחן ערוך ברוב פאר. האיש בעל צורה אצילית, וכל בני ביתו מלובשים הדר, מזמרים זמירות שבת קודש בהשתפכות נפש עצומה, ונחה דעתו מעט. וישאל בנחת: "מדוע לא תמכור לי יין? היודע אתה כי הנני גנרל גדול בתוארי כבוד מרובים, ואיך?" ויען היהודי: "יודע אני, אדוני הנכבד. אבל הלא ישנו בעולם אחד, שהוא גדול ונכבד ומרומם ממך, וגם מהמרוממים והנעלים אשר עליך - הלא הוא הקב"ה - שגם המה חייבים לשמוע לו, והוא מצוה עלינו לבלי לישא וליתן בשבת קודש מאומה, ומה יכולתי עשות?"

אבל ישמעני אדוני, אחרי שזכיתי עתה לכבוד הגדול הזה, אשר אורח נעלה ומרומם כמוך בא בצל קורתי, הנני מאושר מאד שאזכה לכבדך בתור אורח נעלה, אבל לא בתור קונה. לכן יעתר כבוד אדוני לכבדני ולסעוד עמנו. יאמר כבודו באיזה סוג יין יחפוץ, ואצוה להביא, וישתה אדוני אצלי פה בתור כבוד של "קבלת פני אורח" מרומם כמוך. הגנרל השתומם על תומת לבב האיש וישרת נפשו, ויעתר לו. ויביאו לו יין טוב וישת, ויכבדהו גם במאכלי שבת של היהודים, בדגים ממולאים ולפת, וינעם לו מאד, ויהי שבע רצון.

לפני היפרדו, לקח מטבע זהב גדולה, ויבקש כי יתנו לו המותר ממחיר היין אשר שתה. ויען בעל הבית ויאמר: "חלילה לי מלקחת כסף מכירה בשבת קודש. מראש הלא אמרתי שדי לי כל הכבוד, אשר אורח נעלה כמותך כבדני להתארח אצלי". השר לקח פנקסו הקטן וירשום שמו, ויפרד מאתו בהדרת הכבוד.

אחרי שנות מספר, כאשר נתפס ראש המורדים הפולנים קאנארסקי, ועשו חיפושים בניירות שלו, נמצא כתוב בהם שהיה נוהג להתאסף עם אצילים בבית המרזח של היהודי בעיר. והנה פתאום באו ז'נדרמים עם עגלה מכוסה, ויקחו את האיש הזה בעל

בית המרזח, ויובילוהו לוילנה, ויושם במאסר מובדל מאנשים, כאחד האסירים היותר חמורים.

במשך השנים האלה, נעשה הגנרל שספרנו אודותיו, לשר הממונה על כל בתי הסוהר במדינה, ויסע לבקר את בתי הסוהר. והנה כאשר בא לבית הסוהר שבוילנה, הכיר את היהודי בעל האכסניה, וישתומם וישאלהו בתמהון: "מה לך פה יהודי נכבד?" ויען: "כמוך אדוני כמוני, לא אדע. גם חקירה ודרישה לא נעשתה עדיין, ולא אדע על מה יאשימוני". "הרגע יהודי נכבד, אני אזרז לעשות בדיקה, ואקוה כי לא ימצאו בך עוון, וחופשה תנתן לך".

השר הזדרז ובדק והנה התברר כי נתפס בעוון קשר עם ראש המורדים קאנארסקי. ויאסוף השר את שרי המועצה, ויאמר: "על היהודי הזה אני ערב שנקי הוא מעוון מרד. בעל אכסניא הוא, ומאין לו לדעת מזימת אורחיו ומבקריו?! אני הנני מכירו לצדיק תמים", ויספר להם את כל המאורע שקרה אתו. חברי המועצה התפלאו לשמע הסיפור הזה, ומיהרו להוציאו לחופשי.

כששב הביתה, ברך ברכת הגומל על הנס שנעשה לו, ועם כל זה לא רצה לסמוך על מעשה נסים יותר, ולא נח עד שמכר את ביתו ואת כל אשר לו, ויסע לארצנו הקדושה". (ח"א, עמ' 90-88).

והרי עובדה נוספת. מעשה בסוחר שטיחים ישר דרך וירא אלוקים ושמו משה, אשר למזלו הרב התגורר באחוזתו של פריץ טוב לב שהיה אוהב מאד את הסוחר היהודי, ומוקירו על ישרותו ונאמנותו. כך חלפו השנים בטוב ובנעימים ומסחרו של היהודי פרח ושגשג. הפריץ היה מתגאה תמיד בפני ידידיו וחבריו ביהודי "שלו" אשר כל משאו ומתנו בנאמנות שאי אפשר למצוא כמותה. כתוצאה מכך שמו הטוב של הסוחר היהודי נישא למרחקים, ומעגל הקונים הלך והתרחב.

והנה, בבקר יום שבת אחד, כאשר גביע הקידוש כבר היה בידו וכל בני ביתו יושבים במקומותיהם סביב השולחן, נשמעו דפיקות רמות בדלת. "פיתחו את הדלת! כאן איוון, מנהל האחוזה של הפריץ!" הדלת נפתחה ואיוון נכנס ופנה אל בעל-הבית: "כידוע לך, מושקה, בערב מתקיימת מסיבה בארמון הפריץ בהשתתפות כל פריצי הסביבה. ברגע האחרון החליט הפריץ להחליף את כל שטיחי האולם הענק של הארמון והוא מבקש שתבוא בדחיפות עם דוגמאות של שטיחים שונים והוא ירכוש את אשר ייראה לו ביותר. מדובר בעסקה הגדולה ביותר שעשית בחייך!" סיים מנהל האחוזה בקריצת עין שובבה.

אך משה היהודי, בשלווה ובמאור פנים השיב לאיוון: אמור לאדוני הפריץ כי מאד אשמח לעמוד תמיד לשירותו. אך כידוע לו היום הוא יום שבת קדשינו, ועלינו לשבות ממלאכה ביום קדוש זה". מנהל האחוזה הנדהם יצא למסור לפריץ את תשובתו של היהודי, ומשה פתח בברכת הקידוש כאילו לא אירע דבר. בשעת הסעודה שוב נשמעו הדפיקות המוכרות. איוון נכנס בפנים זועפות ואמר כי הפריץ כועס מאד. הוא אמר שאם לא תביא כעת את אשר ביקש, הוא ינתק אתך כל קשר, וגם לחבריו הוא יגרום שינהגו כמוהו!". ומשה היהודי בשלו:" אמור לפריץ שהקשר אתו חשוב לי מאד. אך הקשר עם בוראי שכל פרנסתי וחיי בידו, חשובים לי יותר. לא אבגוד במצות דתנו". מנהל האחוזה לא ויתר, וניסה לשדל את היהודי בפיתויים ובאיומים שונים לעיני אשתו וילדיו. אשתו שלא היתה חזקה כמוהו. קראה לו לחדר צדדי וניסתה לשכנעו כמדובר במקרה חריג ויוצא דופן, ואולי אפשר להתפשר באופן שהתשלום יתבצע לאחר השבת. אך משה ממאן לשמוע. כל זה עצת היצר הוא אמר. אין שום היתר בהלכה לעשות זאת, והפרנסה בידיו של אלקים". איוון מפציר לוחץ ומאיים, ומשה בשלו חוזר שוב ושוב על דבריו: "לא אוותר על נאמנותי לדתי עבור כל הון שבעולם". עד שמנהל האחוזה התייאש ויצא כשהוא מאוכזב.

למחרת, בשעת הצהרים, עצרה כרכרתו המהודרת של הפריץ לפני פתח ביתו של משה היהודי, והפריץ בכבודו ובעצמו נכנס אל הבית כשהוא מלווה בעזריו ובשומריו. למרבה הפלא היו פניו מחייכות, והוא חיבק את משה היהודי בחום תוך שהוא מושיט לו צרור מלא זהובים. "קח! זה חלקך מזכייתי בהתערבות בזכותך!". למראה פניו המשתאות של משה, התיישב הפריץ וסיפר: אתמול בבקר הגיעו חלק מהאורחים - ידידי הפריצים - האמורים להשתתף במסיבה. ישבנו יחד ושוחחנו, והנה כרגיל עלה נושא היהודים לדיון. "הם גנבים" פלט האחד."כולם נוכלים מוצצי דם!" הוסיף אחר. "אין בהם נאמנות לאף-אדם ולשום ערך" תרם גם השלישי את חלקו כשכולם מהנהנים בראשיהם בהסכמה. ואני, שמכיר אותך, ידידי משה, העזתי לחלוק על כולם ואמרתי "דוקא היהודי שלי, אדם אמין וישר דרך. הוא נאמן לערכים הנפלאים שלו ולדתו היהודית ושום דבר לא יזיז אותו מנאמנותו". הם פרצו בצחוק, לגלגו על תמימותי והתווכחו, אך אני עמדתי על שלי. עד שבסופו של דבר הוחלט להעמידך במבחן, ואנו התערבנו ביניינו על סכום כסף עצום. האם תבגוד בדתך עבור רווח כספי, או שמא אכן נאמן אתה לערכיך ולעקרונותיך. שלחנו אליך את מנהל האחוזה, ואת ההמשך אתה כבר יודע. בזכות נאמנותך למצוות דתך זכיתי בהתערבות!! הנני גאה ושמח בקשר שיש לי איתך.

הנה חלקך מזכייתי בהתערבות!" עם צאת הפריץ פנה משה לרעייתו בפנים מאירות ואמר בחיוך עדין "הרואה את? משמירת שבת לא מפסידים!".

והרי עובדה נוספת. בעת העליה הגדולה לארץ בתקופת הכרזת המדינה, כאשר תנופת בניית מקומות יישוב חדשים הייתה בעיצומה, בנה קבלן שומר-מצוות שכונה בעיר חדשה כאשר את השכונה הסמוכה בנתה חברת סולל בונה. העלות הכספית הגבוהה ביותר בענף הבניה היתה אז רכישת המלט, כי הוצרכו לקנותו ולהביאו מחוץ לארץ תמורת הון רב. הקבלן הזמין כמות גדולה של מלט, וההזמנה הגיעה ביום שישי אחד שבתחילת הקיץ, בחביות מגולות. והנה אחרי הצהרים של אותו יום שישי, כשכל המלט היה מונח באתר הבניה והפועלים כבר חזרו לעיר מגוריהם יפו, נתקדרו השמים בעבים, ובכל רגע היה עלול לירד גשם זלעפות. הופיעו הפועלים בבית הקבלן בבהלה והזהירוהו אודות כמות המלט הגדולה הנמצאת בחביות מגולות באתר הבניה, ואם ירד גשם והמלט יירטב הוא יתקלקל לגמרי וההפסד הכספי יהיה אדיר. אין ברירה אחרת, הם אמרו, אלא שהם יסעו לשם עם עגלות טעונות קרשים, כדי לכסות את החביות היטב. אולם בדיקה מהירה של הזמן שנותר עד שבת העלתה כי פועליו עתידים בנסיעה זו לחלל את השבת עבורו.

הוא היה איש ירא אלוקים, וענה להם בנחרצות: "אני אינני מוכר את השבת תמורת כל הון שבעולם! וכן אני מזהיר, ששום יהודי לא יחלל את השבת עבורי, גם לא בכדי להציל את כל רכושי שעלול לרדת לטמיון".

ואמנם בליל שבת ירדו גשמים עזים בארץ, כך שהדבר היה ברור שכל הרכוש הגדול נאבד ונפסד. אולם יהודי יקר זה, ערך את שולחן השבת שלו בפנים מאירות, שר את הזמירות כרגיל, למד חומש ורש"י, ועסק באמירת תהילים כהרגלו כאילו שום דבר לא קרה ולא יקרה, כפי שאכן הורו חז"ל, שבשבת על האדם להרגיש כאילו "כל מלאכתך עשויה".

רק בצאת השבת, לאחר שהבדיל על היין, החל לבו נוקפו על ההפסד הגדול באיבוד הכמות הגדולה של מלט שעלתה לו בדמים ויגיעה רבה ועכשיו ירד הכל לטמיון. מיד נטל עגלה לנסוע למקום הבניה. אולם, כשהגיע לשם הופתע ונדהם ממראה עיניו: כל חביות המלט שלו היו מכוסות היטב בקרשים ופחים ואבנים כראוי וכיאות, ומאומה לא התקלקל!! הוא לא האמין למראה עיניו, ורצה למשש את הנס בידיו. הוא תחב ידו לתוך המלט והנה הוא יבש וטוב לשימוש. מחשבה עלתה בדעתו, מי יודע אולי נשלחו

מלאכי עליון לשמור על השקעתו הגדולה, ולכסות את חביות המלט השייכות לו שלא ינזקו במטר...

רק למחרת נודע מה שקרה. אנשי הנהלת חברת "סולל בונה" שלחו פועלים לכסות את חביות המלט שלהם, אך בחשכת הלילה הגיעו הפועלים בטעות לאתר הבניה של מיודענו הקבלן, וכיסו את החביות שלו במקום לכסות את החביות של סולל בונה... וכך ניצל רכושו. (מובא בספר "אות ישראל" עמ' 262)

והרי עובדה עליה מסופר בתלמוד (מסכת שבת קכא): יוסף בן סימאי היה אדם נכבד ומפורסם. הוא היה ממונה בין השאר על נכסים השייכים למלך, ומשום כך כבדו אותו אף הגויים. והנה באחת השבתות פרצה שריפה בחצרו של יוסף בן סימאי, ואיימה לשרוף את כל ביתו. שלהבות האש עלו וגבהו ונראו למרחוק.

במרחק מה מן הבית ניצב מבצר של חיל הרומאים. כשראו החיילים את האש, אמרו זה לזה: "יוסף הוא אדם השומר על מצוות דתו, ובודאי לא יכבה את השריפה. הבה נרוץ ונכבה אנו את האש, שאם לא כן, ישרף כל ביתו".

מיהרו החיילים ורצו אל חצרו של יוסף בן סימאי.

"מה לכם כי נזעקתם אל חצרי?" שאל אותם בעל הבית.

"מובן מאליו שבאנו לכבות את הדלקה," השיבו לו, "כי הלא ידענו שאתה לא תכבה אש בשבת".

"גם לכם אסור לכבות בשבילי", אמר יוסף (אולם הוא טעה בהלכה, שכן גוי שבא לכבות מעצמו אין צריך למונעו) "מעדיף אני שיישרף כל רכושי ולא יחללו שבת עלי".

נדהמו החיילים, אך לא ניסו להתווכח עמו, כי ידעו שבעניני מצוות היהדות יעמוד הוא על דעתו.

והנה, לפתע התקדרו השמים בעבים וגשם עז נתך ארצה. הגשם החזק, שירד על הלהבות, כיבה אותן תוך דקות מספר, והאש שככה.

"איש קדוש אתה", אמרו החיילים הרומאים, "ומן השמים סיעו בידך לכבות את השרפה".

במוצאי שבת רצה יוסף להודות לחיילים על טרחתם ושלח לכל אחד מהם שני מטבעות זהב, ולמפקדם שלח חמש מטבעות זהב.

כשנודע בבית המדרש על הנס הגדול שנעשה ליוסף בן סימאי, אמרו החכמים: "אמנם זוהי דרגה גבוהה, אבל אילו למד יוסף בן סימאי הלכות שבת, לא היה צריך להטריח

כלפי שמים לעשות לו נס, שהלא כך ההלכה: נכרי הבא מעצמו לכבות דלקה של יהודי, אין אומרים לו 'כבה', ואין אומרים לו 'אל תכבה'".
והרי עובדה מתוך הספר "הכל לאדון הכל" תולדות חיי הצדיק ר' יעקב הרמן זצ"ל.
אבא ואמא החלו את מסעם לארץ ישראל בששה עשר באוגוסט. הם היו אמורים לעגון בנמל חיפה ביום רביעי, השלושים באוגוסט. נעשו עבורם סידורים לשהות מספר ימים בביתם של הרב אלפא ורעיתו בחיפה.
בהיותם בלב ים, קיבל רב החובל הוראות להפליג בנתיב עוקף מחשש שמא מוקשו מימי הים התיכון מפאת המלחמה העומדת בפתח. במקום להגיע, כמתוכנן, ביום רביעי, עגנה האניה בנמל ביום שישי, הראשון לספטמבר, שעה אחת לפני השקיעה. שעות אחדות קודם לכן, פרצה מלחמת העולם השניה, עפ פלישת גרמניה לפולין.
מגבירי קול האיצו בנוסעים לעזוב מיד את האניה. כל המטענים יפורקו על הרציף, והנוסעים אחראים לפנותם במהירות האפשרית.
מהומה שלטה בכל.
אבא ואמא היו מודאגים ביותר. איך יוכלו לטפל במטענם, כשעליהם לעזוב מיד את הנמל כדי להגיע בעוד מועד לביתו של הרב אלפא?
אבא תפש במזוודה שהכילה את ספר התורה ואת הטלית והתפילין שלו, ואמא לקחה רק את תיק היד. הם פלסו דרכם ברציף ובקשו לראות את הקצין האחראי.
קצין אנגלי גבה קומה האזין להסברו של אבא, "מעולם לא חיללתי שבת. להגיע לארץ הקודש ולחלל את השבת כאן – לא בא בחשבון". דמעות שטפו את לחייו של אבא.
הקצין ענה בקיצור נמרץ: "רבי, פרצה מלחמה! עליך לקחת בחשבון".
"רק חתום על דרכונינו והרשה לנו ללכת, ניקח את מטעננו עם צאת השבת". בקש אבא.
"זה בלתי אפשרי. אנו מפנים את האנייה ומשאירים את החבילות על הרציף. כשעוזבת האנייה את הנמל, חייב גם הרציף להיות מפונה".
"לא איכפת לנו מחפצינו. רק החתם את דרכונינו כדי שנוכל לעזוב".
הקצין הסתכל באבא במבט מוזר: "כמה מזוודות יש לך?"
"ששה עשר ארגזים בתא המטען ותשע מזוודות בתאנו".
"האם אתה מבין, שברגע שאתה עוזב, יישאר מטענך על הרציף מבלי שמישהו יהיה אחראי עליו? עד מחר בערב לא יישאר זכר לחפציך. הערבים ישדדו את הכל", אמר הקצין בהדגשה.
"אין לי כל ברירה. השבת כמעט נכנסת. עלינו להגיע העירה בזמן. אנא, אנא, רק החתם את דרכונינו והנח לנו ללכת", קולו של אבא עלה נואשות.

הקצין, בהשתאות, קרא לקצין אנגלי אחר. "החתם את דרכוניהם והרשה להם ללכת. הרב הזה מוכן לאבד את כל חפציו ובלבד שיגיע העירה עם כניסת השבת שלהם".
הקצין השני הביט באבא בתדהמה, כשהחתים את דרכוניהם ואישר את ניירותיהם.
אבא, אוחז במזוודה שהכילה את ספר התורה ואמא מחזיקה בתיקה, תפשו מונית והגיעו לבית הרב אלפא בדיוק בזמן שעמדו להדליק את נרות שבת.
במשך כל השבת הייתה רוחו של אבא מרוממת. שוב ושוב אמר לאמא: "'ה'בוס' עושה כל דבר למעני. מה אוכל אני אי פעם לעשות עבורו? סוף סוף נפלה לידי הזכות לקים את מצות "ובכל מאודך", ולקדש את שמו".
לאמא קשה היה להשתתף בהתרוממות רוח זו במלואה. היא הייתה תשושה פיזית ובודדה נפשית. הגעגועים אל ילדיה העיקו על לבה ומוחה. אבדן כל רכושה בנוסף כל כך היה גלולה קשה לבליעה. אך היא לא התלוננה.
במוצאי השבת, עם תום שבעים ושתים דקות לאחר השקיעה עד לתפילת ערבית, ולאחר שעשה אבא הבדלה, אמר אליו הרב אלפא: "הבה נלך לנמל. יתכן שעדיין נמצא שם כמה מארגזיך".
אבא ואמא לא היו שותפים לאופטימיות זו שלו, אך הצטרפו אליו. משקרבו לאזור המואר, הצטלצל קול במבטא אנגלי: "מי הולך שם?"
אבא קרא: "מישהו מהנוסעים מהאנייה שעגנה אתמול בשעת אחר הצהרים המאוחרות". השומר האנגלי קרב אליהם. "מה שמך?" שאל קצרות.
"יעקב י. הרמן," ענה אבא.
"אכן, אכן, הגיע הזמן שתופיע כאן. הובטח לי שתבוא ברגע שתשקע השמש. אחרת בכמה שעות. הייתי אחראי על מטענך למעלה מעשרים וארבע שעות. מפקדי הקצין איים לכרות את ראשי, אם יחסר כיהוא זה מחפציך. הואל נא לבדוק אם הכל בסדר וחתום על ניירות אלה. בבקשה סלק מכאן הכל במהירות האפשרית... אני תשוש לגמרי"...
ועוד מעשה. מסופר על עשיר גדול שחי בזמנו של ה"חפץ חיים" זצ"ל, וכפי גודל עשרו וממונו, כך גודל צרותיו שהתבטאו במחלתו הקשה ומחלות בני ביתו, אשר כל הרופאים אמרו נואש ולא יכלו להעלות ארוכה ומרפא למחלותיהם.
יהודי זה היה רחוק מאד מתורה ומצוות, והפעיל את עסקיו אף בשבתות כבימי חול רגילים.

לימים נזדמן לו לעשיר זה להיפגש עם סוחר גדול שהיה ירא שמים ומדקדק במצוות, ובאותה הזדמנות תינה לפניו את צערו, כי מצבו בכי רע, וכי כל הממון הרב שיש לו אינו שווה מאומה בו בזמן שכל משפחתו סובלת ייסורים קשים ומרים ומיני מחלות שונות שאין להם תרופה.

הסוחר הציע לעשיר לגשת אל ה"חפץ חיים" ולבקש את ברכתו, אולם העשיר, שהיה רחוק מחיי תורה ומצוות, דחה כלאחר יד הצעה זו באומרו: וכי הרב הוא מלאך שתהיה באפשרותו לשנות הטבע? אך הסוחר הפציר בו מאד עד ששכנעו לגשת לצדיק.

כשנכנס הלה לבית הרב פרץ בבכי מר, ובתוך כך ספר על הייסורים והמחלות שלו ושל בני ביתו, ובקש והתחנן מהרב שיואיל בטובו לברכו.

אך הרב במקום לברכו, אמר לו: תן לי את ידך, ואז לחץ הרב את ידי העשיר ואמר: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" – אם ברצונך ברכה, תתחיל לשמור שבת ואז הברכה תבוא מאליה.

התנצל העשיר בפני הרב ואמר: אדוני הרב! וכי סבור אתה שיכול אני בקלות לשמור שבת, והרי יש תחת ידי עשרות מפעלים וסגירתם ביום שבת תגרום לי הפסד של הון עצום?

כשמוע הרב את דברי העשיר, שוב לחץ את ידו באומרו: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, והרי כבר אמרתי לך שהשבת היא – ורק היא – הברכה, ואם תשמור את השבת – הברכה תבוא מאליה".

העשיר לא ידע נפשו מרוב צער ולא היה מענה בפיו, אך לאחר זמן מה התעורר כאילו ממחשבתו ואמר: אדוני הרב, חשבתי ברגע זה על פתרון נפלא, הרי בעוד כעשרים יום תסתיים השנה הנוכחית, ואז אסכם את ההכנסות וההוצאות של כל המפעלים והחנויות, ולאחר מכן אתחיל לשמור את השבת, ואם כן, תרשה לי, אדוני הרב, לחלל רק עוד שלוש שבתות...

כששמע הצדיק דברים אלו, התפרץ בבכי ואמר: "בני, בני, וכי חושב אתה שהשבת היא שלי שאוכל להרשות לך לחלל אותה?! אלו השבת הייתה שלי באופן פרטי לא היה אכפת לי להרשות לך לחלל כמה וכמה שבתות, אולם השבת היא של הקדוש ברוך הוא בורא כל העולמות, ואם כן איך אוכל להעיז להרשות לך לחלל שלוש שבתות?".

התרגש העשיר מדבריו של החפץ חיים האמיתיים והמאלפים, ובקול חנוק מדמעות אמר: "אדוני הרב, אילו הייתי יודע שהשבת היא כל כך חמורה, לא הייתי מעז לחלל אפילו שבת אחת, ומקבל אני בלב שלם להתחיל לשמור שבת". ואז ברכו הצדיק בברכת

רפואה שלמה לו ולכל בני משפחתו. ואכן לא עברו ימים מועטים, וכולם התרפאו רפואה שלמה, ומני אז שקד על שמירת השבת ושאר מצות. ("אות ישראל" עמ' 253)

ואגב איזכור סגולת השבת לרפא מחלות וצרות הנה עובדה נוספת המובאת בספר "הדעה והדיבור" (ח"ג) אותה מספר הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל אשר היה לה עד ראיה:

בעיר ז'טיל (שבה כיהן הרב סורוצקין בתפקיד רב העיר) היה בחור בן טובים שקנה מונית והתפרנס מהסעת נוסעים שבאו ברכבת אל העיר. אט אט החל לאחר ביום שישי ולהקדים ביציאת השבת, עד שחילל שבת בפרהסיה. כל המחאות לא הועילו. הרב קרא לו, נזף בו והתריע בו, אך הכל לשוא. הצעיר בשלו! הבטיח להטיב דרכיו ולא קיים. אביו, יהודי מוכה חולי ומדוכא ביסורים, היה עסוק בצרותיו והעלים עין ממעשיו.

יום אחד שהה הרב סורוצקין בוילנה בכינוס של רבני ליטא בעניני חינוך, שנערך בראשותם של ה"חפץ חיים" וה"אחיעזר". כשעמדו לנסוע למקומם, התברר לרב סורוצקין שה"חפץ חיים" נוסע באותו קרון, בדרכו חזרה לראדין. הרב סורוצקין הביט בעד חלון הקרון, והבחין באבי נהג המונית, חבוש ומדדה על מקלו, מתקדם לעבר הקרון...

הרב פנה אליו ושאלו לשלומו: האם החלים כבר, האם הרשוהו הרופאים לשוב לביתו?

לא, ענה האיש, הוא טרם החלים, ואינו שב לביתו. הוא חפץ לנסוע ברכבת זו לראדין, אל ה"חפץ חיים".

חלום חלם בלילה, ובחלומו עומדת לפניו סבתו שנפטרה זה מכבר, עומדת וקוראת: "רב לך לבלות בבתי חולים, לשוא תחפש תרופה למכתך אצל הרופאים. קום וסע אל ה"חפץ חיים", התברך מפיו ותרפא ממחלתך". והנה הוא כאן, מוכן לנסוע לראדין.

הרב השתומם לשמע החלום, ובישר לו שאין צורך לנסוע לראדין. ה"חפץ חיים" נמצא כאן לפניו, בקרון ממול!

החולה התרגש מאד, הוא ראה בכך אות משמים המאמת את חלומו. הוא דידה אל הקרון – ומצא את ה"חפץ חיים" עומד בתפלתו וכל הקהל עוקב בנשימה עצורה אחר המשפטים הברורים והמתחטאים היוצאים מפיו. עוד הוא עומד ומאזין לתפילה, נצנץ במוחו של הרב סורוצקין רעיון. הוא קרא החוצה לרבי הלל גינזבורג, בעל נכדתו של ה"חפץ חיים", וסיפר לו על פרצת המונית מחללת השבת. הוא בקש מרבי הלל לספר על כך ל "חפץ חיים" בטרם יגש אליו החולה, וה"חפץ חיים" יוכל לדרוש ממנו לתבוע מבנו שישנה את דרכו.

רבי הלל הסכים, שבו אל הקרון – ועיניהם חשכו. ה"חפץ חיים" סיים כבר את תפילתו, והחולה כבר עומד לצדו ומבקש את ברכתו. הם אחרו את המועד. בלית ברירה עמדו והקשיבו לסיפורו של האיש על מחלתו וחלומו, אודות הסבתא שדחקה בו לבקש את ברכתו של ה"חפץ חיים".

ה"חפץ חיים" שמע זאת והזדעזע: "מי יתן לך ברכה – ישראל מאיר? וברכתו, כסבור אתה, תועיל? חלילה! יודע אתה ביד מי הברכות, למי הן מסורות? לשבת קודש. השבת התברכה מ-ה', והיא מקור הברכה, ומדוע תבקש ממני ברכה?"

לרגע שתק ה"חפץ חיים", והוסיף: "מדוע לא, אם תשמור שבת כהלכתה ותקבל את ברכתה, יאציל לך גם ישראל מאיר ברכה. אבל אם אינך חפץ לשמור שבת, וכסבור אתה שדי לך בברכתו של ישראל מאיר -זה לא יתכן, בלתי אפשרי, אין זה בכוחי"...

לאחר הפסקה נוספת, אמר: "שמא תאמר, שאתה שומר את השבת, וראוי אתה לברכה – ראה מה נאמר בתורה: 'לא תעשה כל מלאכה אתה, ובנך, ובתך'... אזהרה זו לא מצינו דוגמתה בשום מצוה בתורה. הן לא נאמר לא תאכל בשר בחלב – אתה ובנך ובתך, תניח תפילין – אתה ובנך ובתך. רק בשבת נאמר לשון זה, בשבת האב אחראי בעד בניו, ואם אתה משמר את השבת, אבל בנך – נוסע בשבת... ובתך – סורקת את שערה בשבת... לא תוכל לקבל את ברכת השבת, וגם ישראל מאיר לא יוכל להעניק לך את ברכתו...".

ה"חפץ חיים" סיים דבריו, והאב התייפח בבכי והבטיח כי בנו לא ייסע עוד בשבת, ובתו תחדל לסרוק שערה, ואז נאות ה"חפץ חיים" לברכו.

ולסיום, אי אפשר להתעלם ממקרים כאובים כאשר הלקח נלמד רק כאשר היה כבר מאוחר. הנה אחדים מהם:

בספר "דרכי מוסר" כותב הג"ר יעקב נימן זצ"ל, כי לא זו בלבד שאין שמירת השבת גורמת הפסדים, אלא אדרבא, היא מהוה סגולה להצלחה. מי שאינו שומר שבת כהלכתה, עלול להפסיד גם את מה שיש לו. לדבריו הוא מצרף מעשה ששמע מפי ה"חפץ חיים" זצ"ל.

פעם אחת הגיע ה"חפץ חיים" לעיר צ'רניקוב ושמע שיש שם בעיר יהודי בעל בית חרושת המעסיק פועלים יהודיים בשבת. נכנס אליו ה"חפץ חיים" ודיבר עמו שיפסיק את העבודה בשבת. ענה לו בעל בית החרושת: "אני מרויח בכל יום ארבעת אלפים רובל, וכי רוצה אתה שאפסיד כתוצאה מן השביתה בשבת סכום כל כך גבוה?" אמר לו ה"חפץ חיים" שאינו צודק כלל בחשבונו, ואם ימשיך לחלל את השבת הוא עלול להפסיד את כל בית החרושת. ה"חפץ חיים" נמק דבריו בעובדה שכאשר התורה באה

להזהיר את האדם על שמירת השבת, היא מצווה עליו: "ששת ימים תעשה מלאכה" – צווי שאינו נוגע לעצם העניין. ובודאי שהתכוונה התורה לומר לאדם: אם רצונך שתהיה לך פרנסה במשך ששת ימי המעשה, עליך לשבות ביום השביעי! אבל אם לא תשמור על קדושת היום השביעי, אז גם בימי השבוע לא יהיה לך מה לעשות. לשמע הדברים ענה לו האיש בלעג: "מה הרבי חושב, וכי פסוק בחומש יעמיד את בית החרושת שלי ללא עבודה עשרים וארבע שעות בכל שבוע?!"

זמן קצר אחרי השיחה שהייתה בין ה"חפץ חיים" לבין בעל בית החרושת נכנסו הבולשביקים לרוסיה, ובין שאר פעולותיהם שם החרימו את כל בתי החרושת שהיו בבעלותו של אותו האיש. הוא עצמו הצליח בדרך נס לברוח בעירום ובחוסר כל ולהינצל ממות. בראותו את אשר עבר עליו, נזכר בדברי ה"חפץ חיים" ומיד הריץ לו מכתב בו הודה ואמר: "עכשיו אני רואה שדבריו צודקים ואמיתיים. אכן, יש בכוחו של פסוק בחומש לשתק את בית החרושת!"

ועוד מעשה. בתקופת היות רבי עקיבא איגר רב הקהילה בעיר פרידלנד, פרצה שרפה גדולה בעיר והאש הלוהטת כלתה בית אחר בית ללא חמלה. היהודים תושבי העיר התרוצצו מסביב בניסיון לכבות את האש ולהציל את מה שניתן מתוך הדלקה. רק לאחר מאמצים מרובים שככה הבערה, אולם היה זה לאחר שהספיקה כבר לשרוף רבים מבתי העיר ולהותיר אחריה עיי חרבות.

רב הקהילה, רבי עקיבא איגר, השתדל ככל יכולתו לעזור לאומללים אשר נותרו ללא קורת גג לראשם. תוך זמן קצר נאספו הסכומים הדרושים לבניה מחדש והובאו פועלים שהתחילו לשקם במרץ את ההריסות. ברם, תנאי אחד התנה רבי עקיבא עם בעלי הבתים: שבחוזה הבניה שיעשו עם הפועלים, ייכתב במפורש כי ביום השבת תשבות המלאכה, ותמורת זאת יתנו להם סכום מסוים בעד אותו יום.

כל היהודים קבלו את החלטתו של הרב ללא ערעור וקיימו אותה. רק אחד מהם העז להפר בגלוי את התנאי. היה זה גביר העיר, עשיר ועז פנים, שהחליט כי לא ישעה לדברי הרב, והוא הורה לפועליו להמשיך לבנות גם בשבת, כדי לזרז את הבניה ולהעמיד את הבית על תילו מהר ככל האפשר.

בשבת הראשונה אחרי התחלת הבניה שררו שקט ושלוה בכל העירה. באשמורת הבוקר הלכו היהודים אט אט ובנחת אל בית הכנסת וטליתותיהם על שכמם, כאשר לפתע עלה קול הלמות פטישים באוזניהם. אחדים מהם חיפשו את מקור הקול, והנה נתגלו לעיניהם פועליו של העשיר עובדים בקצב ובמרץ בבנית הבית כביום חול רגיל.

השמועה הגיעה גם לאזנו של המרא דאתרא רבי עקיבא איגר וחרה לו מאד על חילול השבת בפרהסיה אשר בתוך עירו. מיד שלח לקרוא אליו את העשיר.
השליח שהגיע אל הבית בו התאכסן העשיר עד לבנית ביתו, דפק בדלת. יצא משרתו ושאל לרצונו. "אמור לאדונך, כי רב העיר קורא לו לבוא אליו", בקש השליח.
המשרת נכנס פנימה, וכעבור דקות אחדות שב ותשובת העשיר בפיו: "אדוני עסוק עתה מאד ומצטער הוא על שאינו יכול למלא את בקשת הרב".
השליח חזר אל הרב וספר על חוצפתו של הגביר, הטוען כי עסוק הוא ואין באפשרותו לבוא. הרב הבליג והמתין עד למחרת. שוב שלח את שליחו אל הגביר, והפעם היתה התשובה כי הלה ישן ואינו יכול לבוא.
בליל שבת שלאחריו שלח רבי עקיבא איגר את השמש להכריז בכל העיר כרוז אשר כתב בכתב ידו ובה נאמר, כי איסור חמור הוא לבנות ביום השבת, והרב גוזר שמהיום והלאה לא ייעשה כן עוד, ובסיום הכרוז נאמר: "וכל הפורץ גדר ישכנו נחש".
השמש מלא את פקודת הרב והכריז את ההכרזה, אך אותו עשיר לא שת לבו לדבר והמשיך במעשיו הנלוזים.
ביום שבת קודש נשא רבי עקיבא איגר דרשה בבית הכנסת ובה דיבר בחום על גודל האיסור של חלול שבת. הוא קרא בקול רם את הכרוז והוסיף אזהרה חמורה באזני הציבור, כי בטוח הוא שכל מי שימרה את פיו ויבנה בשבת – הבית ההוא לא יתקיים.
הגביר לגלג על דברי הרב והמשיך להורות לבנאים שיעשו את מלאכתם גם בשבת. תוך זמן קצר נבנה עבורו בית גדול ומפואר יותר מכל שאר בתי העיר. העשיר היה גאה מאד בביתו החדש והנאה, ונכנס לגור בו בשמחה רבה. אולם כעבור זמן מה נפלה פתאום תקרת אחד החדרים והתמוטטה. מיד קרא הגביר למהנדס ממחה שיבדוק את סבת התמוטטות התקרה.
הלה בדק היטב את כל הקירות ומצא כי הרקב אחז בכל עצי הבית.
"התקרה וכל הקירות רקובים ומתולעים וסכנה היא לשהות בבית הזה", אמר המהנדס, "צאו מכאן מיד ופנו את הבית, כי יש לבנותו מחדש".
השמועה על הפלא הגדול שארע התפרסמה בכל העיר, והכל שחו אודותיו: הלא ביתו של הגביר נבנה מאותם עצי יער אשר מהם בנו את שאר הבתים, אך רק בו שלטה הרימה. "אין זאת, אלא שהתקיימו דברי הצדיק שנאמרו מעומק לבו, כי צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים", אמרו האנשים זה לזה.

את בית העשיר היה הכרח לבנות שוב, ולאחר שנבנה, פחד העשיר לגור בו ומכרו לאיש אחר.

והרי מעשה נוסף ובו לקח כפול (מובא בספר "הלמד-וו ועוד" עמ' 152): בזמן הצר ניקולאי היה ברוסיה סוחר יהודי מצליח בשם אברהם. הוא עסק בסחר עצים, שהיה קונה מבעלי האחוזות בסביבה ומוכרם בסיטונות לסוחרים יותר קטנים. היו לו שני בנים וארבע בנות שהתחנכו בדרכי האבות, ואשתו, רחל, היתה לעזר כנגדו בהליכות הבית.

ויהי היום וההצלחה חדלה להאיר לו את פניה, והוא החל לרדת מנכסיו בהדרגה. כמובן, היו לו עודפי נכסים, והשקעותיו פוזרו במקומות שונים, אבל אם ה' חפץ לנסות את האדם, לא יועילו כל התחכמויות שבעולם וכך הגיע היום שאברהם מכר את כל בתיו ואף חיסל את עסקו, שילם את כל חובותיו ופתח חנות קטנה לממכר דגים מלוחים.

"השם נתן והשם לקח - יהי שם ה' מבורך", היה אומר והרגיל את עצמו ואת בני משפחתו לחיים יותר צנועים בדירה קטנה ורעועה.

הגיע הזמן שצריך היה להכניס את בניו הבוגרים לחופה, וגם בנותיו הגיעו לפירקן, וכדי להשיג לכולם בני-זוג טובים, זקוק היה אברהם לממון רב.

באותה עת נודע שהפריץ, בעל מרבית האחוזות שבסביבה, מעונין למכור את היער שליד העיירה אשר עבר אליו בירושה מאבותיו. בחושו המסחרי הרגיש אברהם באפשרויות הטמונות בקניית יער זה ובמכירת עציו לסוחרי העצים, והפריץ הסכים בתנאי שיואיל אברהם להמתין עד לסוף הקיץ. חשבונו היה, אולי יחפוץ גיסו הנמצא בצרפת לרכוש את היער. הלה אמור היה לבוא אליו עד סוף הקיץ כדי להסדיר כמה עניינים משפחתיים והפריץ הבטיחו, במכתבו האחרון, שלא יעשה שום עיסקה ברכוש המשפחה עד למועד בואו. נתן אברהם לפריץ סכום קטן וסמלי, בתורת דמי-קדימה, והסכים לתנאי.

על סמך עיסקה עתידית זו, שהיו לה כמעט כל הסיכויים להתקיים, מצא אברהם שידוכים טובים לבניו ולבנותיו, לווה כספים ועשה הכנות לקראת החתונות. בינתיים חלפו חודשים אחדים והגיעו ימי הסליחות. אברהם התפלל וביקש מאלקיו שישלח הצלחה במעשה ידיו, והתחנן שעסק קניית היער מן הפריץ יצליח במהרה. והנה הגיעו הימים הנוראים והוא עמד בראש השנה בבית הכנסת, בעת ששליח הציבור חזר בקול על תפילת המוסף והגיע אל "ונתנה תוקף קדושת היום", והמשיך: "מי יעני ומי יעשיר – מי ישפל ומי ירום".

חשב אברהם בלבו:

"הוי, ריבונו של עולם, עשה נא שיצליח העסק עם הפריץ, אבל מהר – מיד! אין זמן, כי משפחות בני הזוגות לוחצים ודורשים את קיום החתונות בהקדם. מיד, ריבונו של עולם מיד!"

תוך-כדי-כך חש במישהו שמשך את טליתו. הוא הביט וראה את בן זקוניו. "אבא", לחש, "אמא נמצאת בחוץ וחפצה להודיעך כי הפריץ רוצה למכור את היער היום, והיא מבקשת שתצא החוצה".

רגשי גיל מילאו את לבו והוא היה כבר מוכן למהר החוצה, כשנזכר פתאום שאסור לדבר.

"נו – או", השיב אברהם לילדו ורמז לו שאינו יכול לצאת. בלית ברירה חזר הילד אל אמו והודיעה כי האב אינו יכול לצאת החוצה באמצע התפילה. האשה חזרה הביתה והמתינה בקוצר-רוח לשוב בעלה מבית-הכנסת.

לאחר מכן, בשעת הסעודה, סיפרה לו כי הפריץ הופיע בבוקר בעצמו ושאל עליו. הוא אמר כי קרובו אינו מתנגד למכירת היער, ולכן יש בדעתו לבצע את העיסקה מיד. אם לא יבוא אברהם אליו עוד היום עם סכום נוסף של כסף, ולא יחתום על המסמכים, לא ימתין הפריץ עד מחר והוא ימכור את היער לאחר. משהו הרתיע את אברהם.

"כיצד", אמר, "עושים עיסקה ביום טוב? מדוע דווקא בראש השנה?"

אשתו ניסתה לשדלו בדברים ואמרה כי במקרה זה יש משום פיקוח נפש, וכידוע פיקוח נפש דוחה שבת, אולם אברהם התעקש וטען שב"שולחן-ערוך" כתוב שאסור לעשות עסק בראש השנה והוא לא יעבור על איסור זה. וכי היכן יש כאן פיקוח נפש? בנתיים נכנסו לבית קרובים ומכרים וכאשר שמעו את העניין, ניסו גם הם להניעו שיגש אל הפריץ ויגמור את העסק, אבל הוא עמד כצור נגד כולם והוסיף כי אם חפץ השם יתברך, ישלח לו ישועה ממקום אחר וחלילה לו לעבור איסור ביום קדוש זה.

הוא ויתר על ביצוע העיסקה ובינתיים נודע הדבר ליהודי אחר, שהניח ליצר הרע להשלותו כי אין בכך משום איסור גדול. הוא הלך אל הפריץ ובו ביום קנה ממנו את היער למורת רוחם של אשת אברהם וכמה ממכריו. כשראו מחותניו שתוחלתו היחידה של מחותנם לעתיד, היער, נמכר לאחר, ביטלו את השידוכים. אשתו מיררה את חייו, אך הוא חזר וטען כי השם יתברך ישלח לו ישועה ממקום אחר.

עבר כחודש ימים, וזמן קצר לאחר חג הסוכות, בשעות הערב, הוארה כל הסביבה באור אדום שהדהים את התושבים. התברר שאיכרי העיירות הסמוכות, אשר רגילים היו מאז ומתמיד לגנוב עצים מן היער, שמעו על דבר מכירתו לסוחר יהודי שעמד לכרות את

כל עציו ולמכרם. בראותם כי בעתיד לא תהיה להם אפשרות להמשיך בגניבות, עמדו והציתו את היער, שהפך למאכולת –אש, וכך התרושש היהודי שהזדרז לקנותו מהפריץ בעצם ראש-השנה, וירד מנכסיו באופן פיתאומי. הוא לא עצר כוח לעמוד נגד הרעה, ומחוסר ביטחון מלא בקדוש ברוך הוא עמד ושלח יד בנפשו. טרם מותו כתב צוואה ובה הודה כי לפני זמן מה, בהיות אברהם עשיר, גנב ממנו חמשת-אלפים רובלים, סכום ניכר בימים ההם, ששמרם במקום סתר. הוא תיאר את המקום וביקש להחזיר את כסף הגניבה לבעליו תוך בקשת סליחה ומחילה.

בכסף זה, שקיבל אברהם באופן בלתי צפוי, פתח חנות חדשה למסחר בעצים. ה' שלח הצלחה במעשה ידיו ותוך תקופה קצרה שיגשג מסחרו והוא החל לעלות מעלה-מעלה, ועד פורים היה לעשיר גדול – יותר מאשר היה אי פעם. מחותניו חזרו בהם מביטולי השידוכים, הכל הוכן - בעזרת הכסף הרב, במהירות, ועד לפני חג הפסח השיא את בניו ובנותיו הבוגרים. ביום השמחה הגדולה הרים אברהם את ידיו למרום ואמר:

"אודך ה' אלקי שסייעת לי לעמוד בניסיון, והראית כי טוב לחסות בך, מבטוח בפריצים".

{13} יש לציין שלאחר קשיי ההסתגלות לכך בבחינת כל ההתחלות קשות, כאשר מנגנוני המוח והמחשבה מתרגלים לעובדה שבשבת אין שום שיחה בנושאים כספיים ועסקיים, הרי עם כניסת השבת נכנס אדם זה לרוגע עילאי ולשלווה שאינה נתפסת אצל מי שלא חוה זאת, ואינו מוטרד ממאומה עד מוצאי שבת - כאילו שכל עסקיו עשויים ומושלמים. או אז, בשבוע החדש שלאחר השבת ניגש הוא בראש צלול וחדש ובכוחות רעננים לטפל בעסקיו. וזהו סוד אוירת המלכות הנסוכה על פני שומר השבת בשלמות, עד שאי אפשר להכיר בו כי אדם זה הוא אותו האדם העובד בימי החול לפרנסתו בעמל וטורח רב.

{14} התפצלות העם בגלות לספרדים ואשכנזים הינה חלק מצרות הגלות. וכבר התנבא הנביא עובדיה בפירוש על תופעה זו. ראה על כך בחיבורי "לקט נבואות" מסדרת "תורה מן השמים". ומכל מקום, לאחר שתופעה זו כבר קיימת, עלינו להמשיך במנהגי אבותינו וכמבואר בתלמוד (פסחים נ, ב) ונפסק בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רי"ד סעיף ב).